

проза

проза

Андрэй Федарэнка

...дык што, хлопцы, —
жыве яшчэ наша Беларусь?..

Ланцуг *Кінаапавесць*

Бальнічная палата на восем коек.

Чалавек шэсць — хто з мыліцамі, хто з загіпсаванаю рукою, разымсяціліся на табурэтах вакол цэнтральнага ложка, на якім — хворы на выцяжцы, і гуляюць у “тысячу”.

Чуецца: “Пратушчу!” — “На сто пяць!” — “Ладна, сто дзесяць...” Праз пэўныя прамежкі часу прымаўкаюць, адзін — высокі, у майцы і ў спартыўных штанах, з рукамі ў наколках, з тыпова-зэкаўскім тварам, выцягвае з-пад ложка бутэльку, разыўвае па шклянках. “Ну, давай, цягні...” — “Паехалі, мужыкі!” — “За ўсё харошае!” — “Давай, не цяліся...”

Толькі двое з палаты ня ўдзельнічаюць у пагулянцы. Адзін съпіць на ложку пры дзівярах, прыкрыўшы галаву падушкаю, ці робіць выгляд, што съпіць. Другі — Васіль — белагаловы хлопец дваццаці трох гадоў, з загіпсанай нагою, ляжыць на ложку каля вакна.

Прыпадняўся, падпёр рукою шчаку і, не адрываючыся, глядзіць у вакно, за якім — летні вечар, сонца ўжо апусыцілася за дахі менскіх шматпавярховак... На тумбачцы калія ложку — стосік паперы і аловак.

Відаць, што хлопець і душою, і думкамі, і ўсім сваім існаваньнем ня тут, ня ў гэтай абрыдлай непрыбранай палаце, а недзе далёка — там, дзе жыцьцё і воля... Раптам размываюцца, аддаляюцца і ўвогуле зынікаюць галасы карцёжнікаў. Чуюцца птушыныя съпевы, звонкае цурчаныне ручая і ціхі дзявочы съмех...

— Э, э, мужыкі! Харэ падтасоўваць! — ускрык ад ложка карцёжнікаў; съледам падае на падлогу шклянка.

Ілюзія зынікае, ізноў вяртаюцца гукі ненавіснай палаты. Васіль уздрыгвае, няўцымна глядзіць на карцёжнікаў. Затым пераварочваецца на жывот і закрывае вушки далонямі...

ВЫСОКИ

1

Ягоны рух заўважаюць карцёжнікі. Высокі з рукамі ў наколках прыкладае да вуснаў палец, робячы сваім кампаньёнам знак маўчаць. Заціскае пад пахай мыліцу, стараючыся ступаць цішэй, клыпае да вакна. Асьцярожна працягвае руку і бярэ з тумбачкі стосік лістоў.

Аднак Васіль, як бы ўбачыў съпіною, рэзка ўскідваецца:

— Пакладзі назад!

Высокі ўжо адступіў на бясьпечную адлегласць. Не звяртаючы ўвагі на Васіля, які ў бясьсільлі кідаецца на ложку і ледзь не скрыгіча ад злосы і зубамі, ён чытае, варушачы вуснамі.

Высокі. Дай посмотреть, (...)¹ ты здесь пишешь, может, закладную на нас² ... (Зьдзіўлена, расчараўана.) Да это стишки, мужики! (*Чытае ўголос — з натугаю, ці знарок крыўляючыся.*) И калі над Айчынай разьвеецца дым, паляціць разам з ім мае думкі і мары... Херня собачья. На!

Ён кідае лісткі на ложак. Васіль моўчкі хавае іх у тумбачку. Высокі прысаджваецца на ложак яму ў нагах.

Высокі. Ану, если ты поэт, почитай нам что-нибудь настоящее.

Васіль. Устаньце з маёй койкі!

Высокі. А если не встану, тогда что? Парень, я давно и серыёзно хочу поговорить с тобой. (*Дастае з кішэні спартыўных штаноў складны нож, дэманстратыўна пачынае забаўляцца з ім: то выкідае лязо, то зноў хавае.*) Какого хрена ты здесь делаешь? Я смотрел у сестры твою историю — у тебя лёгкий перелом, с такими даже в больницу не ложат. А ты уже пятый день здесь валяешься. Тебя что, шпіонітъ за нами положили?

Васіль моўчкі спрабуе вышыгнуць з-пад яго коўдру, хоча неяк саштурхнуць яго з ложку. Але Высокі яўна дужэйшы. Ён перахоплівае руку Васіля і моцна съціскае.

Васіль (просячыся). Устаньце з ложка!

Высокі. Ложка... Ложкой едят, а это кровать называется. (*Адпускае руку.*) Говорить учись, колхозник. Или ты из бээнэфа, может быть?

Галасы ад ложка карцёжнікаў:

¹ Купоры мае. — А.Ф.

² Рэплікі расейскамоўных герояў паўсюль падаюцца па-расейску. — А.Ф.

— Адчапіся ад хлопца, слыш!

— Праўда што — чаво ты прыстаў да яго? Тут табе бальніца, а ня зона, тут бальныя людзі!..

Высокі. Нет, погодите, я разобраться хочу. Так ты из бээнэфа, или нет? Чего молчишь? Молчишь и молчишь, как пень, бля, сутками! За людей нас не считаешь? Поговорить за падло с нами, выпить, в карты сыграть? Вы же в народ должны идти, бээнэфовцы, а вы боитесь, козлы, этого народа и презираете его! Что, неправда? Вам бы только власть захватить, а там трава не рости — вон, суки, (...) и радуются!..

Голос ад ложку:

— Ну ты тож херню не пары! (...)

Высокі. (...) Все они заодно, все сговорились, (...) во всех одна цель: насадить язык свой (...) этот и повышвыривать нас отсюда, как в Прибалтике! Но вот вам получится тут Прибалтика — это видали?

Паказвае перш Васілю, а затым і сваім кампаньёнам дулю.

Галасы:

— А чым табе беларускі язык не наравіцца?

— Хлопцы, канчай палітыку разводзіць — сьпірт стыне!

Высокі. Ладно, живи... пока.

Хавае ў кішэню нож і вяртаецца да кампаньёнаў.

2

Расчыняюцца дзъверы, зъяўляецца Санітарка — маладая, але з непрыгожым, нават брыдкім тварам, на якім выраз тупасыці і хамства. Сустрокаюць яе радаснымі воклічамі:

— Прыйнесла?

— Наце, жлукціце! — яна дастае з пакета і кідае на ложак літровую пляшку. Высокі спрытна ловіць яе.

Санітарка. Ды цішэй трохі, гарланіце на ўсё аддзяленыне! А съмярдзіць — што ад кабаноў!.. Вы ж ходзіце трохі — хоць бы выносілі за сабою!

— Не валнуйсь — вынесем!

Санітарка. Ды каб зубы пачысьцілі заўтра перад абходам!

— Каго ты вучыш!

3

За вакном даўно съцямнела. У палаце ўключанае съятло, пагулянка не съціхае. Васіль ляжыць на жыванце, съціскае вушы далонямі. Як праз вату даносяцца галасы, съмех, звон шклянак, стук мыліцы... Потым крык: “Э, з нажом глядзіце пакуратней!”

І над усім, усё перакрываючы, — п’яны рогат Санітаркі, не жаночы, а хутчэй мужчынскі...

4

Глыбокая ноч. Месячнае съятло клінам сеецца ў палату. У гэтым кліне — твар Васіля на белай падушцы. Вочы шырока расплюшчаныя, у іх блішчаць сылёзы. Відаць, ён не першую ўжо ноч пакутуе ад бяскоўніцы. У палаце — рулады храпу, ускрыкваныні, мармытаныне...

Васіль цягнецца да тумбачкі, бярэ каляндарык і складны съцізорык, выкалупвае са “съпінкі” яго шыла. Каляндарык паказваецца буйным планам. Уверсе — 1994 год. Васіль пратыкае чарговую дзірачку...

Потым выцягвае на месячнае сьвято руку з гадзіннікам. Глядзіць на цыферблат.

Цік-так гадзінніка паступова ўзмацняецца, робіцца падобным на гук метранома:

— Цік-так! Цік-так! Цік-так!

5

Раніца. Тая ж палата, цяпер больш-менш прыбраная. Ложкі тых, хто можа хадзіць, акуратна засланыя. Учарашнія гулякі ў чаканьні абходу сымрненка сядзяць каля іх на табурэтах.

Адчынняюцца дзвіверы, зьяўляюцца ўрачы — загадчык хірургічнага аддзялення Сыцяпанаў і доктар Яўген Вінарскі, у суправаджэнні “світы” практикантаў. Сыцяпанаў чарнявы, ніzkага росту, поўны. Вінарскому гадоў пад трыццаць, але выглядае ён маладзеў, відаць, любіць сябе, глядзіць за сабою. Высокі, хударлывы, спартыўны, хуткі ў рухах. Доўгія валасы сабраныя ззаду ў касу і перацягнутыя гумкаю; каса матляеца па каўнеры бялоткага халата. На твары яго стомленасць, абыякавасць да ўсяго і да ўсіх, усё ён ведае напярод і ўсё яму тут абрыва.

Вінарскі аббягае вачыма палату, ні на кім не спыняючы пагляду. Васіль прыпадымаецца на ложку. Ён увесь у чаканьні, вочы гарант надзеяю.

Вінарскі (тыцкаючы пальцам). Ты, ты и ты: на выписку сего дня.

Паварочваеца, каб сышодзіць. “Світа” — таксама. Васіль мкнеца за імі, ледзь ня падае з ложка.

Васіль. Доктар, пачакайце!

Вінарскі неахвотна падыходзіць да яго.

Васіль. Колькі мне яшчэ ляжаць?

Вінарскі. Сколько нужно.

Васіль. Выпішце мяне, калі ласка! Я... не магу больш!

Вінарскі. Что вы не можете?

Васіль (азіраеца на хворых, якія з цікаўнасцю слухаюць, асабліва *Высокі*). Не магу... спаць. Чацвёртую ноч ня сплю! Выпішце!

Вінарскі. Пожалуйста. У нас не тюрьма. Но знай, у тебя серъёзны перелом. (*Корпаецца ў папцы, якую падала сястра, дастае рэнтгенаўскі здымак.*) Видишь, вот осколочны сегмент в шейке бедра — он на соплях держится, тебе нельзя даже приподниматься, не то что ходить на костылях. А ходить нужно будет в поликлинику каждую неделю. Где ты работаешь?

Васіль. Вучуся, у БДУ. Мне ня трэба ніякія бальнічныя, нават даведкі ня трэба. Цяпер жа лета...

Вінарскі. Так что, выписывать?

Сыцяпанаў. Да он через час сноva у нас будет! Этот сегмент вывалится к чёртовой матери, и на всю жизнь калекой останется!

Васіль. Тады перавядзіце, калі ласка... у другую палату.

Вінарскі. А в чём дело?

Васіль маўчыць.

Сыцяпанаў. А что вам за честь особенная? Да у нас на коридоре вон лежат!

Васіль моўчкі адварочваеца да вакна.

Пасля невялікай паўзы дактары са “світаю” выходзяць.

Высокі (зьдзекліва). Слышишь, бээнэф? Что ж ты нас не до конца заложил? Сцыш, когда страшно? Пахать тебе ещё тут, как медному котелку!..

Яму на выпіску, ён корпаецца ў тумбачы, зьбірае рэчы.

6

На хаду запіхваючы руку ў рукаво халата, убягае задыханы Іван Стэльмах. Яму гадоў пад шэсьцьдзесят, лысы, носіць акуляры з тоўстымі лінзамі. Твар яго нездаровы, падпухлы, як бывае ў сардэчнікаў.

Стэльмах (вінавата). Были уже?

Высокі. Только что вышли, в соседней палате, наверное.

Стэльмах зьбіраецца выходзіць, але раптам заўважае Васіля. Той ляжыць на сьпіне, як акамянеты, глядзіць у столь.

Стэльмах (падыходзячы). Что случилось, парень? Э-э — а что это у нас? Сылёзы? (*Мармыча вінавата*.) А кто это вы, запамятаў, у нас?

Васіль рэзка ўскідваецца, крычыць амаль са злобаю:

— А вы хто ў нас?! Вы ж давалі нейкую клятву Гіпакрата, як вы можаце зьдзеквацца з хворых, безабаронных?! Наглядчыкі ў турме да зэкаў лепиш ставяцца, чым вы да нас! Вы ведаеце, што тут робіцца? Гэта ж не бальніца, а зона, не палата, а камера турэмная! Дык у турме хоць ведаюць, за што пакутуюць, а мы за што? Санітарка раз у суткі “судна” ня можа вынесці, лекаў няма, чацвёртыя суткі прашу снатворныя выпісаць — “пускай родственники принесут лекарства!” Дзе я вазьму тых “родственников”, калі няма іх у мяне ў Менску?!

Стэльмах (зняўши акуляры і праціраючы іх краем халата). М-да...
Паворчваецца і хутка выходзіць.

У палаце — маўчаныне. Толькі Высокі зьдзіўлены прысьвіствае.

Высокі. Ну ты даёшь, бээнэф! Тебя же выпишут на хер за нарушение режима!

Уваходзяць дзьве санітаркі.

— У каго бядро зламанае?

Хворыя, наперабой:

— Вон, окала акна!

— У таго вунь, бээнэфа!

Васіль пакорліва, стогнучы, сяк-так перакульваецца на каталку.

7

На калідоры калі самай палаты стаіць Стэльмах. Калі Васіля вывожаюць, па-беларуску загадвае санітаркам:

— Ідзіце, я сам.

Ён перамінаецца з нагі на нагу, не глядзіць на Васіля, быццам сорамна яму за штосыці.

Стэльмах. Малады чалавек, я ўсё разумею... Гэтая кампанія... Я магу перавесці вас у іншую палату, спакойную. (*Азіраецца, каіляе, ціха*.) Але й вы мяне зразумейце... Такія часы...

Васіль (гучна і рэзка). Колькі?

Стэльмах. Вы не павінны судзіць мяне строга...

Васіль (амаль крычыць). Колькі?!

Стэльмах нагінаецца і шэпча яму на вуха...

СТЭЛЬМАХ

8

(Роўна праз чатыры гады.)

Кабінет Стэльмаха і Вінарскага. Стол, крэсла, шафа, умывальнік у кутку. Радыёпрыёмнік на стале, уключаны.

Голос дыктаркі. ... Праведзена чарговая селектарная нарада з кіраўнікамі гаспадарарак, на якой былі ўзыняты...

Рука Стэльмаха цягнецца і выключае радыё. Затым пачынае перакідваць лісткі настольнага каляндара. Уверсе лістка буйным планам — 1998 год.

Стэльмах у кабінцы адзін. Ён сядзіць за столом і штось хутка піша на лістку паперы, слупкі нейкіх лічбаў. Каля яго настале ляжыць чорны старэнкы “дыпламат”.

Скончышы пісаць, доктар кідае на стол асадку. Падымаецца, пачыгаеца. На ім паношаны касьцюмчык, замалы яму, кашуля мятая, бяз гальштука. Увогуле, выглядае ён неахайна, запушчана. Твар нявыспаны і кепска паголены, але радасны, вочы нават пад акулярамі блішчаць затоеным агнём. Ён съмееца і пацірае рукі. Затым пstryкае замкамі “дыпламата”, адчыняе і ў нямым захапленыні азірае змесціва яго.

У “дыпламаце”, загорнутыя ў цэлафан, дзьве пачкі даляраў памерам з цагліны, перакрыжаваныя акуратна вяровачкамі.

9

Хтосьці шморгае з калідора ручку дзьвярэй, затым чуваецца, як устаўляеца ключ у замочную адтуліну.

Стэльмах хуценька зачыняе “дыпламат”, ставіць пад стол, нагою заўхвае далей. Кідаеца да дзьвярэй, але тыя ўжо адчыніліся.

На парозе — Вінарскі. За чатыры гады ён ані не зъмяніўся, такі ж чысьценкі, спартыўны, дагледжаны. Апрануты ў белы шыкоўны плашч, пад пахаю — мокры парасон.

Убачыўшы Стэльмаха, застывае — не чакаў тут нікога ўбачыць. Яшчэ рана, а Стэльмах звычайна спазыняеца.

Вінарскі (раздражнёна). Ты что? Онанируеш тут, или боишся, что самого украдут?

Стэльмах (зъязочы ўвесь радасцю, абсалютна ня крыўдзячыся). Извини, Женя, машинально как-то...

Кідаеца, працягвае для вітання руку, але Вінарскі акурат у гэты момант паварочваеца, каб зьняць плашч.

Стэльмах. У меня сегодня такой день, что всё на свете забудеш!

Чакае, каб Вінарскі запытаўся, што за прычына, але той маўчыць. Ён вешае ў шафу плашч, апранае бялюткі, як заўсёды, халат. Стэльмах тым часам прысеў за стол, узяў адну з гісторый хваробы, прачытаў, блізарука ўзіраючыся:

— Отекание конечностей! — і заліўся съмехам.

Вінарскі глядзіць на яго ледзь не з нянявісьцю. Падыходзіць да падаконніка, на якім попелка, закурвае.

Стэльмах. Женя, а дай и мне, пожалуйста! Сегодня я себе разрешаю.

Вінарскі. Ты разрешаешь себе не лишь бы-что...

Выцягвае з пачкі “Кэмала” цыгарэту, кідае на стол разам з запальничкаю. Стэльмах няўмела прыкурвае. Пасыля дзвюх шумных глыбокіх зацяжак яго пачынае біць кашаль. Ён кладзе цыгарэту ў попелку і хапаецца за сэрца.

Вінарскі. Ну, разрешил себе? Вот эти пару затяжек твоих стоили мне двадцать пять центов. (*Раздражнённа тушиць недакурак у попелцы.*)

Стэльмах (*расыціраючы сэрца*). Правда? (*Пазірае на Вінарскага сваімі блізарукімі вачымі, быццам вагаеца, расказваць ці не.*) Женя, ты знаешь, я полюбіл тебя за это время... Ты мне как сын.

Вінарскі. У меня есть родной отец.

Ён стаіць сыпіноу да Стэльмаха, пазірае ў вакно, курыць.

Стэльмах (*устомніўшы*). Да, ты говорил, нечего красть у нас в больнице? А компьютеры в справочном?

Вінарскі (*рэзка павярнуўшыся*). Послушай, ты нормальный человек? При чем тут справочная?

Стэльмах. Ну зачем ты... Впрочем, понимаю. Ты молодой, умный, всё у тебя впереди... Небось, думаешь — сидит тут хрыч старый, в друзья набивается...

Вінарскі. Ничего я не думаю.

Стэльмах (*быццам не пачуўшы*). Старый, жадный, обносившийся хрыч. Да я и есть такой. И взятки беру...

Вінарскі. Это только твои проблемы!

10

У дзьверы чуеца нясьмелы стук. Яны прачыняюцца і паказваецца чыясьці галава.

— Можна?

Стэльмах (*рэзка*). Ну что ещё?!

Галава зынікае.

Стэльмах (*ізноў мякка, з хітраватай усъмешкаю пазіраючы на Вінарскага*). Женя, закрой, пожалуйста, на ключ.

Вінарскі (*не кранаючыся з месца*). Ты не поддал с утра пораньше?

Стэльмах. Женя, помнишь мою Милу? Дочь? Я знакомил вас как-то, правда, она маленькая совсем была... Школьница. Мы с ней сюда, в этот кабинет приходили...

Вінарскі. Сюда кто только не ходит.

Стэльмах. Да-а... Как же ты мог не запомнить? Сейчас ты бы точно её не узнал! Вытянулась, похорошела — невеста!

Вінарскі. Насколько я понял, ты мне её сватаешь?

Стэльмах. Женя, что ты говоришь... Кстати, у неё уже есть жених. Угадай, кто?

Вінарскі маўчыць з выглядам пакутніка. Штораз дэманстратыўна пазірае на гадзіннік, усім выглядам паказвае — мне б толькі дачакацца дзеянні, а там павярнуся і пайду на абход.

Але Стэльмах нічога не заўважае. Радасць так і прэ з яго, робячы сяляпым і глухім.

Стэльмах. Помнишь, года три-четыре назад лежал у нас студент, по-белорусски разговаривал? Тоесць, тогда он студентом был, а сейчас в редакции работает...

Вінарскі (нагардліва). И ты привел его к себе домой? И познакомил со своей дочерью?

Стэльмах (вінавата). Да.

Вінарскі. Это, конечно, интересно...

Стэльмах падымаецца, падыходзіць да дзъвярэй і замыкае іх на ключ. Выцягвае з-пад стала “дыпламат”:

— Сейчас ты всё поймёшь, — кладзе на стол і расчыняе.

На Вінарскага глядзяць дзьве закрученныя ў цэлафан “цагліны” далярай.

Вінарскі слупяне. Твар яго змяняецца. Ён аблізуе вусны і не спускае вачэй са Стэльмаха. А той, задаволены эфектам, заліваецца тым самым дурным съмехам, якім съмаяўся, калі чытаў пра “отекание конечностей”.

Вінарскі. Что... это?

Стэльмах. Доллары, как видишь!

З любоюю, куды большаю, чым на Вінарскага, ён пазірае на гроши. Такое адчуwanье, што ён нават забыў цяпер на Вінарскага, і гаворыць сам з сабою.

— Десять лет... Подумать страшно! Десять лет не допивал, не доедал, обносился, ни друзей не осталось, ни... А взятки? Любыми деньгами, в любой сумме, почти открыто, каждый миг ожидая, что придут и закуют в наручники, ещё и на кинокамеру снимут... И все ради этих паршивых зеленых бумажек!

Ён як бы пастарэў яшчэ больш.

— Страшно вспомнить, как я задыхался от злобы, последние волосы готов был на себе рвать, видя, как бесятся эти сытые черти с перстнями на пальцах, как разбрасывают направо и налево, в казино проигрывают тысячи, десятки тысяч! А сколько раз готов был идти на улицу, ночью, ограбить какого-нибудь толстосума, даже какого-нибудь обыкновенного пьяницу — обокрасть, ограбить, даже убить...

Вінарскі глядзіць на яго з жахам.

Вінарскі (зглытваючы съліну). И... ради чего?

Стэльмах ачомваецца.

Стэльмах. Я ж говорю — Мила! (*Яму здаецца, ён казаў ужо аб гэтым.*)

Ради неё всё!

Вінарскі гучна гмыкае. «Пасаг для дачкі? — як пошла!» — відаць, думает ён.

Стэльмах (уважваючы “цагліны” па чарзе ў руцэ). Мила... ей нужна операция, иначе не сможет родить...

Вінарскі. Я думал, такое только в мелодрамах бывает.

Стэльмах (цяпер ужо ён ня слухае Вінарскага.) Но — всё! Почти всё! Мелочи не хватает... Остались формальности — договориться с Германней... Завтра в отпуск, вот и займусь...

Вінарскі. Завтра?

Стэльмах. Ну да! Получу отпускные, прогрессивку, премию, переведу в доллары — у меня блат есть, по хорошему курсу...

11

Вінарскі (развязна). Ты что, всегда с собой этот «дипломат» таскаешь?

Стэльмах. Зачем? Он уже несколько лет лежит в кабинете.

Вінарскі. Серьёзно?

Стэльмах. Не поверишь — проблема не столько была накопить, сколько — где спрятать. Прятал в квартире, в туалете, под ванной, в спальне: чувствую — всё не то! По сто раз за ночь просыпаюсь в холодном поту, бегу проверять, на месте ли, все ли?.. Просто мания! Пробовал возить с собой на работу и назад, а в троллейбусе кажется, что все только на меня и смотрят... Приходилось хитрить, сбивать со съледа, выходить на других остановках...

Вінарскі не спускае з яго вачэй. Яму несумненна здаецца, што перад ім — вар'ят. Ды і Стэльмах сваім зынешнім выглядам, голасам, у якім хітрасьць і гонар за сябе, нібы знарок пацьвярджае гэта.

Стэльмах. Пробовал сдавать в камеру хранения — как Корейко, помнишь? — в ту же ночь не выдержал, приехал на вокзал... И вот тогда мне тюкнуло — кабинет! Никто не догадается! Какой дурак полезет в кабинет доктора, что там можно взять?! Да и больница закрывается на ночь, да и врачи дежурят, да и половина кабинетов под сигнализацией... Короче, оставив однажды деньги тут, я понял, что нашёл наконец-то самое надёжное место...

Вінарскі (злосна). Зачем ты мне это рассказываешь?

Стэльмах. Женька, Бог с тобой! Просто поделиться, как с другом...

Стук у дзьверы і шморганьне ручкі не даюць яму даказаць. Вінарскі кідаецца і адмыкае. Стэльмах ледзь пасыпей запіхнуць назад пад стол “дыпламат”.

На парозе Сыцяпанаў са стосам папак пад пахаю.

Сыцяпанаў (падазрона аглядаючы абодвух). Вы что? (*Паказвае гадзіннік.*) На абход давно пора!

Стэльмах съмиецца і падміргвае Вінарскаму. Той пануры. Сыцяпанаў ня ведае, што й думаць.

12

Вінарскі выходзіць з бальнічнага корпусу. Зьбегшы па прыступках, азіраецца на вакно кабінета. Кабінет на першым паверсе. Вакно амаль закрытае кустамі. Паміж кустамі і съяною пад вакном — вузкая палоска асфальту.

Дождж скончыўся, блішчаць лужыны. Вінарскі дастае цёмныя акуляры.

Тралейбусны прыпынак адразу ж, як выйсьці з тэрыторыі бальніцы. Канец працоўнага дня, на прыпынку — натоўп народу. Вінарскі спыняецца воддарль, закурвае. Твар яго засяроджаны. Пад'язджае тралейбус, натоўп рынуўся ва ўсе дзьверы. Вінарскі стаіць, як і стаяў. Калі тралейбус, не забраўшы і часткі людзей, ад'язджае, ён кіруеца съледам, па тратуары.

На мосьце праз Сьвіслач настурач яму — двое п'яных. Падтрымліваюць адзін аднаго. Убачыўшы Вінарскага наперадзе, спыніліся, моўчкі пазіраюць на яго, як на заморскае дзіва. Каб аблінуць іх, яму трэба сысыці на праезнную частку. Нейкі міг ён зъянтэжаны, потым твар яго перакошаецца злосцю. Кулакі ў яго съярбяць, яму нясьцерпна хочацца кінуцца на гэтых п'яніцаў...

Але стрымліваецца, адно цэдзіць скроў зубы:

— Дорогу! Ну?!

Рашуча ідзе на іх. П'яныя расступаюцца.

— Быдло!.. — мармыча Вінарскі.

13

На прасьпекце Машэрава каля газетнага шапіка, непадалёку ад “Юблейкі”, стаяць мужчына ў шортах, з фотаапаратам, і жанчына. І па зынешнім выглядзе, і па паводзінах іхніх, і па ўсымешлівых адкрытых тварах няцяжка вызначыць, што гэта — замежнікі.

Пабачыгушы іх, пачуўшы з іх вуснаў ангельскую мову, Вінарскі інтуітыўна імкнеца да іх...

Аднак апамятаўся. Далей крочыць хутка, гледзячы пад ногі.

Каля “Юблейкі”, спускаючыся ў падземны пераход, абыякава зіркнуў на другі бок вуліцы і ад нечаканасці спатыкнуўся. Тroe мужчынаў у касыюмах з гальштукамі ўсаджвалі ў машыну двух даўганогіх дзяўчын.

— Жана! — вырываецца ў Вінарскага.

Адна з дзяўчын пачула, азіраеца па баках. Вінарскі, злуочы сам на сябе, спускаеца ў пераход.

ВІНАРСКІ

14

Утульны пакой, дзе кожная рэч ведае сваё месца, дзе нічога лішняга, а толькі — стол, на якім невялічкі кампутар; паўз адну съцяну — кніжная секцыя, тэлевізар, “музычны цэнтр”, на другой — карціны (авангардныя).

Вінарскі ў халаце сядзіць у крэсьле, паклаўшы на часопісны столік ногі у пантофлях з закрученымі насамі. Перад ім кубак кавы. Тэлевізар працуе бяз гуку.

У руках Вінарскі трymае тэлефон. Перыядычна накручвае дыск. Нарэшце дзяўчоцы голас адказвае: “Алё!”

Вінарскі. А... Жану можно?

У трубцы — съмех:

— Жанну всегда можно!.. (*Сур'ёзна.*) Нету её, Женя, умыла куда-то...

Вінарскі кідае трубку.

Асьцярожна заходзіць маці. Вінарскі не варушыцца, глядзіць у тэлевізар.

Маці. Чаму так позна сёньня, сынок?

Бярэ яго за касу. Вінарскі, матлянуўшы галавою, вызваляеца.

Маці ціхмяная, затурканая, страшэнна любіць, паважае і таму нават крыху пабойваеца адзінага сына, такога прыгожага, разумнага, самага лепшага ў съвеце, для якога нічога не шкада.

Вінарскі. Пешком шёл. Ты же знаешь, посьле этих троллейбусов вываливаешся из них, как из стиральной машины...

Маці (відаць, па аналогіі са словам мацына). Дык трэба сваю купляць, Жэнька... Ёсьць жа гроши...

Вінарскі. Гроши! (*Падхопліваеца, пачынае хадзіць узад-уперад.*) Вот именно — гроши!

Маці. Навошта капіць тады?

Вінарскі. Мама! Я вам сто раз говорил — не лезте не в своё дело! Вы ничего не понимаете! Купить машинку, потом квартирку, потом найти женушку, наплодить деток и ездить на машинке в больничку! И прожить так, как вы с отцом прожили?

Маці. Усе так жывуць...

Вінарскі. А я — не все! И здесь (*паказвае вакол сябе, але зразумела, што ён мае на ўвазе ня толькі кватэру*) я основательно устраиваться не хочу! Не собираюсь тратить здесь ни доллара, ни цента! Мама, поймите, — всё еще будет: и машина, и жена, и квартира... Но не здесь! Отсюда надо “линять”, и чем быстрее, тем лучше! И желательно не с пустыми руками!

Маці. А мне... куды?

Вінарскі. Дайте сначала самому отсюда выдраться! И все будет окей.

Маці. Дай Бог, сынок... Табе відней...

Забірае парожні кубак з-пад кавы, пустую талерку і выходзіць.

Вінарскі валіца ў крэсла, закідвае ногі на столік. Глядзіць у тэлевізар і думае, думае...

Потым выходзіць на балкон. Выцягвае скрынку з-пад тэлевізара. Скрынка набітая розным рызыком і старым абуткам. Вінарскі корпаецца ў ёй, пакуль не знаходзиць старыя красоўкі. Здымае пантофлю, прымярае падэшву красоўкі да босай нагі...

Красоўка меншая памеры на чатыры. Вінарскі задаволена гмыкае.

15

Ноч. Бальнічны дворык ахутаны цемраю. Толькі дарожка, што вядзе ад варотаў да галоўнага корпусу, скупа асьветленая парай ліхтароў, ды вокны “Прыёмнага аддзялення” съвецяцца блізка. Каля дзьвярэй прыткнуліся некалькі машын “хуткай дапамогі”.

З другога боку галоўнага корпусу, на першым паверсе, такім жа блізкім съятлом адсвічваюць яшчэ тры вакны, запавуціненые кратамі. Гэта — “Даведачная”, тая самая, дзе знаходзяцца кампьютары.

У паўмзроку ледзь можна разылічыць постасць чалавека. Ён асьцярожна крадзецца ўздоўж дарожкі. Прыгінаецца — кусты цалкам хаваюць яго. Ён у пальчатках, у адной руцэ пакунак, у другой — скрынка з-пад парожніх бутэлек.

Чалавек ставіць скрынку пад вакно. З пакунка дастае красоўкі, на гінаецца і робіць імі съяды на газоне. Затым адбівае съяды падэшваў на скрынцы. Сам стараецца ступаць толькі па палосцы асфальту.

Хавае красоўкі ў пакет. Цяпер ў руцэ ў яго — пілка па метале. Нейкі час чуваць шоргат — падпільваюцца краты. Не давёўшы справу да канца, дзіўны чалавек хавае пілку ў пакет. Абломвае галіны з бліжэйшых кустоў на газоне. Кідае пад ногі пусты скамечаны пачак з-пад «Мальбара»... Словам, стараецца пакінуць пасыля сябе як мага больш съядоў.

Пад канец дастае з кішэні штось круглае і цяжкае. З размаху штурляе ў вакно. Звон разбітага шкла. Уключаецца сігналізацыя.

Схаваны кустамі, чалавек зьнікае ў цемры. Калі зъяўляецца зноў на вуліцы, у съятле ліхтара відаць, што гэта — Вінарскі.

16

Наступны дзень. Бальніца. Вечар, за вакном — дождж, у кабінце гарыць съятло.

Вінарскі ў кутку кабінета, дзе ўмывальнік, намыльвае руکі.

Уваходзіць бяз стуку Сыцяпанаў — як заўсёды, заклапочаны.

Сыцяпанаў. Где это тут...

Праходзіць да Стэльмахавага стала, пачынае перабіраць папкі на ім.
Знаходзіць нарэшце патрэбную.

Вінарскі. Нашли... этих, не знаете?

Сыцяпанаў. Не понял.

Вінарскі. Ну, которые ночью тут лазили?

Сыцяпанаў. Не в курсе... (*Азіраецца па баках.*) Жульё какое-то малолетнене...

Вінарскі. Почему малолетнее?

Сыцяпанаў. Съледы маленькие...

Вінарскі. Наркоту, что ли, искали?

Сыцяпанаў, не адказваючы, ідзе да дзвярэй.

Сыцяпанаў. Да, чуть не забыл. Будешь уходить, ключ оставь на вахте.

Стельмах звонил, хочет подъехать...

Рука Вінарскага з кавалкам мыла застывае.

Вінарскі. Подъехать? Зачем? Он же в отпуске!

Сыцяпанаў паціскае плячыма і выходзіць.

17

Вінарскі, выціраючы аб халат рукі, хапае са стала ключ і замыкае дзвіверы. Выключает съятло. У кабінцы робіцца паўэмрок.

Вінарскі хапае крэсла, узлазіць на яго, адчыніе антэрсолі. Пад кіпаю папак і старых газет ляжыць “дыпламат”. Вінарскі шумна, з палёгкаю ўздыхае. Саскокае долу, адсоўвае крэсла, закурвае цыгарэту.

Курыць і глядзіць то на гадзіннік, то за вакно. Штось круціць яго ўсярэдзіне, ніяк ня можа ён адважыцца на тое, што задумаў, усяляк адцягвае гэты момант. Дакурвае цыгарэту, машынальна выцігае з пачка другую. Але не прыпальвае, кладзе ў попелку і ламае, забыўши, што цыгарэта цэляя.

Падыходзіць да вакна. За вакном — кусты, паміж імі і съцяною — вузенькая палоска асфальту.

Вінарскі скідае халат, націгае на рукі пальчаткі. З гэтага моманту ён ня робіць ніводнага лішняга руху. З кішэні дастае адвертку. Выварочвае з “мясам” гнёзды шпінгалетаў. Бярэцца за ручку і цягне створку на сябе. З трэскам ламаецца старая, засохлая фарба. Нарэшце акно прачыняеца настолькі, каб льга было пралезці з вуліцы чалавеку.

Вінарскі выцігае з пакунку старыя красоўкі і робіць на падаконніку і на падлозе некалькі “съядоў”. Засыцілае крэсла газеткаю, выцігае “дыпламат” з антэрсолі, з яго — пакунак з далярамі. Старыя красоўкі ўкручвае ў газету, на якой стаяў, усё запіхвае ў пакет, туды ж — пакунак даляраў. Перад тым, як выйсьці, уключает съятло і прыдзірліва аглядае ўсё. Задаволены, замыкае кабінет і выходзіць.

На калідоры — ні душы. Позна, ды і час удала падгаданы...

Пры выхадзе з вестыбюля спыняеца каля кабіны Вахцёркі. Аддае ключ.

Вінарскі. Не страшно одной, ночью?

Вахцёрка. Яшчэ і як страшна — а што зробіш? Уночы, чулі можа, лазіла нейкае хуліганьнё, і міліцыянеры прыязджалі...

Вінарскі. Да, уже до больниц добираются... Ну, счастливого дежурства!

Вінарскі выходзіць з трамвая ў сваім раёне. Цемра, нач. Ідзе прахадным дваром, азіраецца.

Нікагуткі.

Падыходзіць да кантэйнераў са съмецьцем, кідае ў адзін з іх красоўкі, укручаныя ў газету. Закурвае і ідзе да свайго пад'езду. Дождж шамаціць і заглушае крокі, цемра хавае постаць.

18

Па бальнічным калідоры ідзе Стэльмах.

Па твары яго блукае ўсъмешка, вочы з-пад тоўстых шкельцаў акуляраў съвецца ненармальным бліскам. Калі адчыняе дзверы кабінету, спрабуе штосьці насывістваць.

Шчоўкае ўключальнік, съвятло залівае кабінет. Позірк Стэльмаха падае на стол, дзе — попелка з недакуркамі, а таксама раструшчаная цыгарэта...

Стэльмах рэзка паварочваеца і бачыць прачыненае вакно. Усъмешка спаўзае з яго твару.

Ён хапае крэсла, падцягвае да шафы. Рукі ня слухаюцца, ня слухаюцца і ногі — ледзь дае рады ўскарабкацца на крэсла. Расчыніе антэрэсолі, пstryкае замкамі “дыпламата”... Там — пуста.

Стэльмах. Ня можа быць...

Твар яго раптам сінене, перакошваеца, пальцы пачынаюць шкребці па версе антэрэсоляў, шукаючы, за што ўхапіцца. Шукаюць — і не знаходзяць.

Як падкошаны, з вышыні крэсла Стэльмах валіцца на падлогу — падае з грукатамі свайго мажнага цела...

СЪЦЯПАНАЎ

19

Аднекуль узынікаюць галасы і напаўняюць пакой... Калываюцца, плынуць у вачах съцены, пакуль не набываюць акрэсленасць бальнічнага кабінету.

Вінарскі са Стэльмахам сядзяць побач на крэслах каля съцяны. Стэльмах трymаеца за сэрца, увесь белы і страшны з твару. Ня гледзячы на Вінарскага, дрыготкімі вуснамі ён паўтарае, бы заклінанье:

— Ай-яй-яй, что же я?.. Зачем же я?..

За сталом Стэльмаха сядзіць маладзенькі прылізаны капітан міліцыі — съледчы — і штосьці хутка піша на лістку паперы. Каля стала перад ім, як двоечнік перад суроўым дырэкторам школы, стаіць і перамінаеца з нагі на нагу Съцяпанаў.

Тоўсты і высокі сяржант аглядае падаконьнік, яшчэ адзін міліцыянер стаіць у дзвярях і, скрыжаваўшы на грудзях рукі, ня зводзіць з Вінарскага халодных насымешлівых вачэй.

Але самае страшнае для Вінарскага — настале перад капітанам ляжаць на той самай газете тыя самыя красоўкі, якія ён выкінуў у кантэйнер для съмецьця.

Капітан (падымаючы вочы на Съцяпанава). ...И так, вы утверждаете, что Винарский интересовался, кто мог проникнуть ночью в справочное отделение?

Съцяпанаў. Да... Ещё сказал, что, наверное, это “наркоту” искали...

Капітан. Вы свободны.

Сыцяпанаў, азіраючыся на Вінарскага, бокам, паўз міліцыянера, вылазваеца з кабінета.

Капітан (да тоўстага сяржанта). Ну, что?

Тоўсты сяржант. Атсюдава, з кабінета ламалі, таварышч капітан! А падстроілі так, што ціпа з вуліцы лезылі...

Капітан. Всё понятно. Вінарский Евгений Николаевич, белорус, шестидесят девятого года рождения, уроженец Минска, беспартийный, приводов в милицию не имел... Правильно?

Вінарскі. Да.

Капітан. Вы обвиняетесь в совершении преступления по статье 202, пункт "Б", а именно — хищение личного имущества в особо крупных размерах, плюс статья 213, пункты "Б" и "В" — имитация ограбления с целью сокрытия следов хищения и преднамеренная попытка направить следствие по ложному следу. Встаньте, гражданин Вінарский.

Тоўсты сержант адразу ж, моўчкі і рашуча падступаеца да Вінарскага, пазвоńваючы наручнікамі-”кайданкамі”.

Вінарскі. Подождите! Товариш кап... полковник, выслушайте!

Капітан. У нас будет достаточно времени вас выслушать.

Вінарскі. Нет же — сейчас послушайте! Я хочу дать показания!

Капітан. Хорошо, пожалуйста.

Вінарскі (акрылены, горача). Да, я вспоминаю — вчера Стэльмах действительно рассказывал мне о каких-то деньгах, нёс какую-то чушь...

Стэльмах. Ай-яй-яй, что же я...

Вінарскі. Но я не слушал его, никогда не слушаю, товариш... полковник!

Капітан. Гражданин следователь.

Вінарскі. Извините... Тем более я ему не верю, гражданин следователь! Вы только посмотрите на него — это же бомж, а не доктор; разве он похож на человека, у которого могут быть деньги?!

Стэльмах. Ай-яй-яй...

Вінарскі (яшчэ больш акрылены, яму здаецца, ён пераконвае капітана). Да, еще, гражданин следователь, — я припоминаю: вчера Стэльмах говорил, что готов на любое преступление ради денег, готов, мол, выйти ночью, обокрасть, ограбить, даже убить! Было такое, Иван Дмитриевич?

Стэльмах сядзіць, закрыўшы далонямі твар, і ўвесь час патроху нахіляеца разам з крэслам уперад, нібы сабраўшыся падаць.

— Гражданин следователь, это же обыкновенная провокация! С целью вымогательства! Придумать весь этот бред, сочинить мифическую историю про несуществующие деньги, потом сымитировать якобы кражу их и свалить всё на того, кто слушал!..

Нахіліўшыся ўперад яшчэ больш, Стэльмах, не адымаеты рук ад твару, нечакана грымаеца долу — з нейкім жалезна-металічным гукам, бы не чалавек упаў, а якаясь гаспадарчая рэч.

Вінарскі кідаеца яго падымаць...

...І прачынаеца.

з часопіснага століка. Самае дзіўнае, што лямпачка не пабілася і цяпер съвеціца.

На насыщенным гадзінніку без 15 хвілінаў 12.

Вінарскі агаломшана азіраецца. Побач на століку — шклянка вады і растрыбушаная ўпакоўка таблетак. На падлозе пад столікам, каля яго ног — пакунак з далярамі.

Вінарскі тупа бярэ і разглядае ўпакоўку. Не хапае чатырох таблетак.

— Снотворное, — мармыча ён хрыпатым, не сваім голасам. — Сон смоделировал то, что будет... А ведь и будет!.. И следователи, и менты, и наручники... И Стэльмах, главное, Стэльмах... Боже мой!..

Раптам ён падскоквае з месца і ліхаманкава пачынае апранацца. Кідае ў цэлафанавы пакет пакунак з далярамі і ціхенька, на дыбках, выходзіць у перадпакой.

Ноч. Даждж не перастае. Стаянка таксовак, некалькі машынаў съвеціца зялёнымі агенчыкамі. Вінарскі бягом падбягае да бліжэйшай. Не пытаючы дазволу, адчыняе пярэднія дзъверцы, бухаецца на сядзеньне:

— В клинику! Побыстрее, пожалуйста!

21

Вінарскі хутка ідзе па дарожцы да галоўнага корпусу. Як і ў мінулую ноч, дарожка слаба асьветлена двумя ліхтарамі. Пад іх нежывым съятлом сеюцца краплі дажджу і выступаюць з цемры абрысы кустоў.

Раптам ён падымае галаву і спатыкаецца. Ён ня верыць сваім вачам. У кабінечце, які толькі што сьніўся яму, съвеціца вакно.

Нейкі час Вінарскі стаіць у атупеніні. Затым, ледзь перастаўляючы ногі, цягнецца да галоўнага корпусу. Націскае на кнопкі званка. За асьветленымі дзъвярыма праплывае постаць Вахцёркі.

Вахцёрка. А, і вы прыехалі?

Вінарскі. Что значит, и... я? А кто еще... должен приехать?

Заходзіць у вестыбюль.

— Так кто еще приехал? Милиция... что-ли?

Вахцёрка. Пры чым тут міліцыя? Жонцы званіць трэба... От жа горады бяды!

Вінарскі. Какой... жонцы?! Чьеи?..

Раптам пачынае здагадвацца, слупяне.

Вахцёрка. Чьеи — Зьмітравіча нашага... Ізноў сэрца схапіла! У рэнімацыю патарабанілі на каталцы... Не берагуцца людзі, ох, не берагуцца... Такі быў чалавек залаты...

Не даслухаўшы, Вінарскі амаль бягом кідаецца па калідоры.

Дзъверы ў кабінет прачыненыя.

Пасярод кабінета стаіць күшэтка. Барадаты тэрапеўт з суседняга аддзялення мые рукі ў кутку, акурат як сам Вінарскі сёньня вечарам. За сталом Стэльмаха — Сыцяпанаў.

Сыцяпанаў. ...Если бы хоть немного...

Убачыўшы Вінарскага на парозе, замаўкае з разяўленым ротам.

Вінарскі (наказваючы на күшэтку, нецерпяліва). Живой?!

Сыцяпанаў. В реанимации... А как ты...

Тэрапеўт (перабіўшы). Мало надежды! Нашли поздно. Впрочем, ниче-

го удивительного — с такой комплекцией, да с букетом микроинфарктов... (*Сыцяпанаву*). Так я поднимусь, в случае чего — позвоню.

Сыцяпанай. Да, да...

Ён усё яшчэ не спускае з Вінарскага зъдзіўленых вачэй. Тэрапеўт выходзіць.

22

Вінарскі ідзе да вакна, па дарозе падымае і кладзе на кушэтку раскрыты “дыпламат”, які валяўся на падлозе. Бярэцца за ручку растрыбушенага вакна і ўвесь застывае ў чаканыні — бачыў хто ў гэтай мітульзе са Стэльмахам, што шпінгалеты зламаныя?! Калі бачылі, зараз Сыцяпанай павінен яму сказаць аб гэтым...

Сыцяпанай. Не нужно закрывать, пускай проветрится.

У ваконным шкле адбіваецца твар Вінарскага. На твары — зъмешаны выраз радасыці і адначасова адчаю.

Сыцяпанай. А как ты... Ведь никому не звонили, жene даже.

Вінарскі (стараючыся закрываць сабою вакно). Случайно... Ехал на такси, с Жанной, и увидал, что окно светится... Жанна, подруга, в Веснянке живёт...

Сыцяпанай. По мне — хоть в Серебрянке. Будешь уходить — закрой кабинет, ключ на столе. (*Зъбіраеца выходзіць*).

Вінарскі. Подождите! Чего он вообще сюда припёрся, этот Стэльмах?! У него же отпуск!

Сыцяпанай (паціскаючы плячыма). Забыл что-нибудь...

Вінарскі. Он... говорил?

Сыцяпанай. Какое говорил! Синий весь, без памяти. Если бы я не заглянул случайно... Вот глупая, нелепая смерть — доктора в больнице!..

Вінарскі (з раздражненнем). Да какая смерть?! Ничего не ясно ещё! Если в реанимации — ничего не ясно!

Сыцяпанай, памаўчаўшы, выходзіць.

Застаўшыся адзін, Вінарскі хапатліва, рукавом плаща пачынае выціраць падаконнік, папраўляць шпінгалеты і створкі. Затым адступае да дзывярэй, аглядвае — нічога падазронага. Як так і было.

23

Кабінет Сыцяпанава. Звоніць тэлефон. Сыцяпанай здымает трубку. У гэты момант уваходзіць Вінарскі.

Сыцяпанай моўчкі выслушоўвае штосыці. Забыўшыся паклаць трубку, падымае вочы на Вінарскага. Той усё разумее бяз слоў. Стары доктар памёр.

Сыцяпанай. Жене нужно звонить... Может, ты, а? Вы ведь дружили вроде бы...

Вінарскі з перакошаным тварам, съціснуўшы кулакі, ледзь не кідаеца на яго:

— Ни с кем я не дружил, понятно вам?! И никому не собираюсь звонить! Делайте что хотите!..

Выбягае з кабінета.

Цёмны пусты двор, закутак, дзе стаяць кантэйнеры для съмецьця, — тыя самыя, куды Вінарскі выкінуў закрученыя ў газету красоўкі.

Вінарскі нейкі час стаіць перад імі і курыць, часта зацягваючыся. З грудзей яго вырываецца стогн.

Раптам ён размахваеца з яўным намерам выкінуць пакунак. Але ня робіць гэтага...

— Что я делаю?! Уже вообще (...)?

Выцягвае з пакету пакунак.

У слабым съятле ліхтара магічна зелянеюць купюры...

ВАСІЛЬ

24

Могілкі. Каля съежавыканай магілы — труна. Хаваюць Стэльмаха. Людзей нямнога. Дождж, пахмурна. Людзі пераглядваюцца, ціха гамоняць. Тыя, у каго парасоны, чамусыці не раскрываюць іх.

— Трэба ж, кожнюткі дзень лье...

— Зіма абы-якая была, такое і лета...

— Хоть бы гроб под целофан взяли...

— Ему уже всё равно...

— Не понимаю, почему зонтик нельзя раскрывать?..

— И курить нельзя вроде бы...

Вінарскі стаіць пад дрэвам, з якога капае. Ён у скураной кароткай куртцы, доўгія валасы, не перавязаныя гумкаю, рассыпаліся па плячах, мокрыя і, такое адчуваюне, што нямытыя. Твар яго страшны, маршчыністы, зрэнкі вачэй расшыраныя, як бывае ў людзей, што пакутуюць бяssonьнем.

Як і ўсе, ён не раскрывае парасон і ня курыць. Стаіць, уцягнуўшы ў плечы галаву, і раз за разам мацае штось пад курткаю, а тады спалохана азіраеца, ці ня бачыць хто ягонага руху.

25

Гук малаткоў — забіваюць века труны. Галосіць Ўдава, але галашэніні заглушаюцца музыкай.

Вінарскі не спускае вачэй з маладога, модна падстрыжанага хлопца ў франтаватым, зусім не для паходаваньня, касьцюме, у стракатым прыгожым гальштуку. Малады чалавек мітусіцца каля труны. Калі Ўдава загаласіла, прыабняў яе за плечы, адўёубок... Тады кінуўся да дзяўчыны, апранутай ў чорнае, таксама адўёубок...

Вінарскому ўдаеца ўбачыць твар дзяўчыны. Яна прыгожая да ненатуральнасці.

Голос Стэльмаха (у вуках у Вінарскага). Как ты мог не запомнить такую девушку, Женя?.. Сейчас бы точно её не узнал — вытянулась, похорошела...

Грукаюць першыя жмені мокрага пяску аб вечка. Вінарскі паволі кіруеца да выхаду з могілак.

Голос Васіля. Вінарскі!

Вінарскі ўздрыгвае, але не паворчваеца, — думае, што падалося.

Каля адной з магіл спыняеца, пачынае ачышчаць ад наліплай гліны

чаравікі. Чыясь рука хапае яго за крысо курткі. Перад ім — Удава. Увесь час яна сморкаецца ў насоўку.

Удава (нерашуча). Вы тот самый Винарский, да?

Вінарскі моўчкі ківае. На твары яго адбіваецца спалох.

— Ваня так часто о вас рассказывал... Любил вас...

Яна пачынае плакаць. Вінарскі моўчкі чакае.

— Я хочу просить... Очень прошу вас!

Вінарскі. Успокойтесь, я слушаю...

Удава. Ваня ничего не говорил вам перед смертью? Умоляю — скажите!

Вінарскі. Мы... мы не были с вашим мужем друзьями. Так вышло, понимаете...

Удава (падступаючы да Вінарскага блізка). У Вани были деньги, большие деньги! Он не мог умереть, не сказав, где они... Вы знаете, я по глазам вижу! На колени стану — скажите!

Вінарскі. Что за чушь... Оставьте меня в покое... Я ничего не знаю!

Хуценька ідзе па алеі, Удава не адстае.

Удава. Грех вам будет! Ведь это съятые деньги, они ради дочери копились, ёй нужна операция! Если вы знаете, где они, и молчите... Вы же... убиваете этим мою дочь! Вы же убийца!

Вінарскі рэзка спыняецца. Крычыць тонкім злым голасам:

— Замолчите! Я никого не убивал! Ни о ваших деньгах, ни о ваших проблемах я понятия не имею!

Удава. Имеете! Теперь я не сомневаюсь, что имеете! Прокляну вас, найду человека, который нашлёт на вас порчу...

Вінарскі ўцякае.

26

На выхадзе з могілак, каля варот, абапал дарожкі стаяць дзьве съметніцы. Каля адной з іх — Вінарскі. Прыкурае цыгарэту і рукі яго трym-сяць.

На дарожцы нікога больш няма. Вінарскі азіраеца, раптам выцягвае з-пад курткі пакет. Трымае над съметніцою які міг, нібы вагаеца — кінуць?! Так і не расьціснуўшы пальцы, ціха стогне.

Ззаду нячутна падыходзіць Васіль.

Васіль (развязна). Што ж ты ўцёк, Вінарскі? Ня чую хіба — цябе ж клікалі!

Вінарскі хавае пакет пад куртку, зашморгвае замок маланкі. Тады толькі паварочваеца. Васіль углядаеца ў яго, прысьвіствае:

— Ну ты даеш, Вінарскі! Што ж ты па старэй так? Ты ж горш за Стэль-маха-нябожчыка выглядаеш! Ты што, калоцца стаў? Прызнайся, я нікому не скажу.

Вінарскі. Бессонница... Третью ночь спать не могу...

Васіль. А-а — вось калі адліся табе мае сълёзкі! Помніш мяне? Восьмая палата, трэцяе хірургічнае, ложак каля вакна?..

Вінарскі. Кажется, помню...

Васіль. Дай закурыць.

Вінарскі выцягвае цыгарэты, Васіль бесцырымонна забірае ўвесь пак.

Васіль. Калі просяць закурыць, ніколі ня тыркайся, не даставай па

адной, а разам з пачкам давай. У чужых кампаніях такія рэчы заўважаюцца, і могуць быць непрыемнасці. Дзякую... На. (*Аддае пачак.*) Помніш, як мяне завуць?

Вінарскі. Василий, кажецца?

Васіль. Гэта па-вашаму, па-нашаму — Васіль. Гаварыць вучыся. А цябе Яўген?

Вінарскі (з *натугаю*). Мы... разве на ты?

Васіль. Як хочаш. Няма ў нашай мове гэтага выканьня.

Вінарскі. Нет, нет — я не против!

Васіль. Ня супраць.

Вінарскі (*пачыраванеўшы*). Ня супраць...

Васіль. Во, бачыш. І акцэнту няма — умеем, калі захочам! Так, Вінарскі, ты ж на памінкі ня йдзеш?

Вінарскі. Нет. А... ты?

Васіль. Прапаную памянуць съветлай памяці Стэльмаха Івана Зымітравіча ў адным месцы. Заадно і з табою трэба пагаварыць. Доўга чакаў я гэтага дня... Згодзен?

Вінарскі (зглынуўшы съліну). Згодзен... Кстати, как нога?

Васіль. Нармалёва.

27

Васіль з Вінарскім, стоячы на задній пляцоўцы, заціснутыя людзьмі, едуць у аўтобусе. Васіль пазірае ў вакно, думае аб нечым. Тады ціха, але так, што суседзі чуюць, зацягвае:

Ці помніш ты, Жана, шчаслівы мамэнт,
Як граў раз на дудцы нябожчык Вінцэнт?..

Людзі робяць выгляд, што нічога ня чуюць. Толькі нейкая скрученая старая карга, выбіраючыся на прыпынку з аўтобуса, гучна і злосна кідае:
— Абнаглелі етыя бээнэфы — нічога ўжо не баяцца!

Васіль, не звяртаючы ні на кога ўвагі, пазірае ў вакно; праз пэўны час ізноў:

І лапці з-за съліны мае ты зьняла,
Анучы у Нёман памыць панясла...

У яго даволі прыемны голас.

Два падвыпітые мужчыны, выходзячы:

Першы. Молодзец, парень, правильно! Пой — мы ў сеяя дома!

Другі (*жартаяўліва*, з *адабрэннем*). Словы перапішы!

Васіль пасьміхаецца ім у адказ.

28

Васіль з Вінарскім падымаюцца па прыступках да дзвіварэй кавярні “Тэатральная”, якая размешчаная¹ ў прыгожым двухпавярховым невялікім доміку. З аднаго боку доміка над дахам — шпіль, з другога — купал.

Вінарскі. Василь, извини, это что: музей... или церковь?

Васіль. “Мутнае вока”.

Вінарскі. В смысле?

¹ Была некалі размешчаная. — Аўтар.

Васіль. Каля “Папараць-Кветкі” ёсьць “Сьвіное рыла”, у метро на плошчы Перамогі — “Шчыліна”... Ты што, ніколі не бываеш у такіх?

Вінарскі (вінавата). Нет.

Васіль цягне на сябе цяжкія дубовыя дзвіверы.

Каля ўваходу ў залу сядзіць дзябёла жанчына за столікам, на якім тэлефон.

Жанчына. А, паэта наш аб'явіўся! Даўно не было!

Васіль. Паэзію сачыняў. Тамара працуе сёньня?

Жанчына. Не, Слава. (*Ківаючы на Вінарскага*). А што, таварыш ня будзе распранаца? Гардэроб працуе.

Васіль. Таварыш, ты распранаца ня будзеш?

Вінарскі (мацаючы пакунак пад курткаю). Нет, мы же недолго, как я понимаю?

Васіль (загадкава). Пабачым.

29

Невялікая зала рэстаранчыка поўная людзьмі. Музыка, гоман, звон шклянак, чарак і бакалаў; цыгарэтны дым над столікамі, засланымі абрусамі, такі, што і гэтыя столікі, і людзі за імі бачацца бы ў тумане.

Васіль з Вінарскім стаяць у парозе. Васіль акідвае ўсё гаспадарскім вокам. Відаць, што гэта яго стыхія, тут ён чалавек свой.

Голос з кутка:

— Васіль! Сюды!

З-за кутняга століка, дзе вакенца і разлапістая дэкаратыўная пальма, падняўся Сымон, і стаіць, шырока раскінуўшы рукі, нібы падрыхтаваўся для абдымкаў.

Васіль з Вінарскім падыходзяць. Васіль у абдымкі ня лезе, а абыякава працягвае руку.

Васіль. Прывітаньне.

Вінарскі робіць тое ж самае. Сымон затрымлівае яго руку ў сваёй.

Гэта чалавек гадоў пад шэсцьдзясят, недзе роўня нябожчыку Стэльмаху. Касыцюмчык, кашуля ў белыя гарошынкі, дробны і маршчыністы твар пакрыты бурым загарам — нібы чалавек толькі што вярнуўся з паўднёвых пляжаў.

На стале — попелка, поўная недакуркаў, пустая гранёная шклянка і кавалачак хлеба на сурвэтцы.

Сымон (строга, спаважна). Маё прозвішча, магчыма, мала аб чым вам скажа, бо я друкуюся пад псеўданімам... (*Пасъля паўзы, з надзеяю*). Можа, пазнаец?

Вінарскі паціскае плячыма. Васіль тым часам выцягнуў з кішэні грошы і засяроджана пералічвае.

Васіль. Ды ніхто цябе ня ведае, а тым больш Вінарскі...

Сымон (усё не выпускаючы руку Вінарскага са сваёй). Празаік, публіцыст, паэт, эсэіст, крытык. Магу эпіграмы і пародыі. Сябра Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь.

Васіль. Ды не хваліся ты — усё адно ён нічога ні твайго, ні майго не чытаў.

Сымон (пакрыўдэсаны). Магу паказаць пасьведчаньне!

Вінарскі. Нет, что вы, зачэм — я вам верю!

Васіль, падлічыўшы нарэшце грошы, моўчкі кіруеца да стойкі.

СЫМОН

30

Сымон спрытна падсоўвае Вінарскуму крэсла.

Сымон (*спаважна, нават строга*). З кім маю гонар сядзець за адным столікам?

Вінарскі. З доктарам... хірургам.

Сымон (*пстрыкнуўшы пальцам на шыю, жартуючы*). Што ж, прыемна, калі і медыцина далучаеца да такой важнай справы, як культурны ад-пачынак!

Вінарскі крадком яшчэ раз зіркае на пустую шклянку і на кавалачак хлеба. Сымон заўважае.

Сымон. Так, так, самі бачыце — не ў паshanе цяпер пісьменнікі... Як не ў паshanе і нашая родная беларуская мова, самая мілагучная з усіх славянскіх... (*Строга*). Ці вы ня згодны?

Вінарскі. Нет, что вы — полностью согласен! Так я всё понимаю, каждое слово, вот только практики разговорной нету...

Сымон. Бы той сабака?

Вінарскі. Не понял?..

Сымон. Ну, сабака ўсё разумее, толькі гаварыць ня можа. Не кры́дзіце, але гэта старая песня. Ведаце, чым мы, съядомыя, а гэта тое ж самае, што сапраўдныя — беларусы рознімся ад вас, “всёпонимающих”, але “не разговаривающих”?

Вінарскі. Нет...

Сымон. Тым, што мы ўсе акрамя сваёй выдатна ведаем расейскую мову! Лавіце думку: мы дасканальна валодаем як мінімум дзьвюма мовамі, вы — усяго адной. І хваліцца гэтым. Але што больш — два ці адзін? Дык хто разумова вышэйшы, у каго больш разьвіты інтэлект, у вас ці ў нас? Вы ж падаяце нас як ненормальных, як (...) — выбачайце за выраз, як “адмарозкаў”. Дзе логіка? Дзе справядлівасць? Я ў вас пытаю!

Разгублены Вінарскі не пасыпявае адказаць, як зъяўляеца Васіль з графінчыкам гарэлкі, талеркаю бутэрбродай, моўчкі ставіць ўсё на стол і йдзе назад да стойкі.

31

Сымон глядзіць на прынесенае з захапленнем. Зусім нечакана ён на-трапіў на дармовую выпіўку з закускаю. Ён падманьвае Вінарскага пальцам, і калі той нагінаеца, шэпча ў самае вуха:

— Васіль — во хто! Во сапраўдная зъмена нам, старым, вось будучыня нашага народу і нашай роднай літаратуры! Талент на мяжы з геніяльнасцю. І я, хоць намнога старэйшы, але блізкі яму сябар...

Вінарскі (*апусыціўшы галаву*). У мене... у мяне тожэ быў намнога старэйшы чалавек, які щыгтаў мяне сябрам... Толька што яго пахаранілі...

Сымон. Спачуваю. І хвалю за імкненне авалодаць нашай моваю, са-май мілагучнай... (*Успамінае*.) Казаў ужо! Вучыцца — вы яшчэ малады, пытайце, калі што незразумела. Хто пытае, той не заблукаве!

Ізноў вяртаеца Васіль, ставіць на столік пляшку мінералкі, фанты, пэпсі-колы.

Васіль (бухаючыся ў крэсла, Сымону). Табе. Я ж ведаю, ты без запівону ня можаш.

Сымон. Дзякую, дзякую, дарагі... Гэта ж колькі ня бачыліся, а не забыў — што значыць маладая памяць!

Хуценька разылівае гарэлку па шклянках, устае, высока падымае руку са шклянкаю. З адданасцю, з любоўю глядзіць на Васіля.

— Прапаную тост! Вып'ем за будучы гонар нашай роднай беларускай літаратуры...

Васіль. Перастань.

Сымон. Сыціласцьць — лішняя адзнака таленту. Тады — за хай жыве Беларусь!

Васіль падымаецца. Яны з Сымонам пазіраюць на Вінарскага. Той, перш не зразумеўшы, нарэшце здагадваецца і таксама ўскоквае.

Васіль. Жыве!

Вінарскі. Жыве...

Васіль з Сымонам выпіваюць да дна. Вінарскі — пару глыткоў і хоча паставіць шклянку, але Сымон перахоплівае яго руку.

Вінарскі. Я... ня спаў тры ночы, баюсь “акасець”...

Сымон (строга). За гэты тост п'юць да дна!

Вінарскі праз сілу выцэджвае гарэлку...

Сядоюць. Закусіўшы, Сымон:

— Як твая другая кніжка, Васіль?

Васіль (неахвотна, крывячыся, нібы яму баліць зубы). Якая кніжка... “Бабкі” трэба на кніжку...

Вінарскі незаўважна мацае пакунак пад курткаю.

32

Той жа столік. Усе ўтрох падпітыя, асабліва Вінарскі. Над столікам плавае цыгарэтны дым. Графін амаль пусты, бутэрброды зъедзеныя.

Вінарскі (у якога заплятаецца язык). Вы... неабыкнавенныя... правільна я кажу?

Сымон. Незвычайнія.

Вінарскі. Дзякую! Папраўляйце мяне, калі што ня так... Словам, незвычайнія людзі! Я ня бачыў такіх ніколі...

Сымон. На мітынгі трэба часцей хадзіць, малады чалавек.

Вінарскі. Ды я думаў, туды прыдуркі розныя ходзяць... прасыціце...

Сымон. Выбачайце.

Вінарскі. Ой, выбачайце. Цяпер бачу — вы ж на некалькі галоў вышэй за ўсіх, бачу, што ня брэзгаваць...

Сымон. Пагарджаць.

Вінарскі. ...Не пагарджаць вамі трэба, а вучыцца ў вас, слушаць вас і...

i...

Васіль (разъмяклы). Добра, добра... Я толькі хачу, Вінарскі, каб ты запомніў адну рэч. Ты думаеш, мы базарым па-беларуску і самі сабою ў гэты час любуемся? Ды мы нават не заўважаем гэтага! Мова для нас усяго толькі інструмент, і так і павінна быць. Хіба француз думае, на якой мове гаворыць? Пакуль не апыніцца за межамі Францыі ці не сутыкненца з прадстаўніком іншай нацыі?

Сымон. Вось малайчына, праўду скажаў!

Вінарскі. Васіль, а дзе можна пачытаць твае... праізведенія?

Сымон. Творы.

Вінарскі. Ой, творы.

Васіль (*неахвотна*). Зайдзі ў любую кнігарню — стаіць кніжка...

Сымон хіхікае, але, успомніўшы, відаць, што ён “халяўшчык”, тушыць усьмешку.

Сымон (*прытворна ўздыхнуўшы*). Народ ня цэніць сваіх прарокаў. Мала купляеца беларускіх кніжак. А колісі ня так было, колісі і я гудзеў! Цяпер на ганаар магу купіць хіба пачак цыгарэт ды графін гэтай вось гадасці, а некалі — паўмашыны! Уяўляеце?!

Васіль. Паўмашыны купіць, а паўмашыны прапіць?

Сымон (*хіхінуўшы падлізліва*). І такое бывала!

33

Тая ж карціна, толькі Сымон ляжыць галавой на століку — ці то сыпіць, ці то праста стаміўся і прылег адпачыць, а сам слухае з заплюшчанымі вачымі.

Васіль. ...Чатыры гады я чакаў гэтага, Вінарскі, чатыры гады ты ў мяне з пячонак не вылазіў! Як хацелася падпільнаваць цябе дзе-небудзь у цёмным кутку, перабіць табе нагу цаглінаю і хай бы ты апынуўся на маім месцы, у той самай палаце, дзе смурод, карты, п'яныя зэкі з нажамі і дактары, якім пляяваць на ўсё!

Вінарскі. Васіль, дарагі, — прабач!

Цягнецца, каб пацалаваць Васіля, але падае на столік, на пустыя талеркі. Васіль ледзь пасыпівае падхапіць графін, у якім на дне яшчэ боўтаемца.

Васіль. Ды забыта ўсё... Я адыходлівы.

Ад шуму прачынаеца Сымон. Нейкі час глядзіць няўцямна на Вінарскага, тады на Васіля.

Сымон. А гэта хто, Васіль? Сябра твой?

Васіль. Сябра. Блізкі. Каб ня Стэльмах, якога мы толькі што пахавалі, гэты сябра мяне самога ў магілу звёў бы.

Вінарскі. Пррабач!

Васіль разылівае рэшткі гарэлкі па шклянках.

Васіль. Ня будзем чокацца. За съветлую памяць Стэльмаха Івана Зымітравіча!

Выпіваюць, усе утрох апускаюць галовы.

Сымон (*уздыхнуўшы*). Жывым трэба думаць пра жывое... (*Пстрыкае пальцам па пустым графіне*.) Як бы яшчэ, га, Васіль?

Васіль. Сходзі ды купі. Прывык на “халяву”.

І без таго чырвоны твар Сымона раптам яшчэ больш пацямнеў. Стары падхопліваеца і крычыць на ўсю залу:

— Сынок! Каго ўпікаеш?! Мяне, заслужанага?! Ты што ж — думаеш, напісаў пару бяздарных вершаў, якіх ніхто не чытаў, нават вось — сябар твой не чытаў, і стаў пісьменьнікам?! Многа на сябе бярэш!

Нават не кіўнуўшы на развязітаныне, абураны, сыходзіць. Але ў дзьвірах спыняеца, бы чакае чагося. Ад аднаго са столікаў яго паклікалі:

— Эй, письменник, иди к нам, “сотку” потянешь!

Стары ахвотна кіруеца туды; неўзабаве адтуль чуеца яго пакрыўджаны голас.

Васіль аніяк на гэта не рэагуе, толькі ўсё пазірае на свой гадзіннік — вялікі, прыгожы, з бранзалетам.

Васіль. Я зараз.

Вінарскі бачыць, як ён каля стойкі просіць аб нечым бармена. Той адмоўна хітае галавою. Затым паказвае, каб Васіль зайшоў за стойку. Абодва зынікаюць у падсобцы. Хутка Васіль ужо нясе да століка знаёмы набор: графін гарэлкі, бутэрброды, пепсі-колу...

Убачыўшы гэта, Сымон як ні ў чым ні бывала вяртаецца назад, сядзе на сваё месца. Васіль моўчкі разылівае ў тры шклянкі, падсоўвае старому бутэрброд на талерачцы.

Сымон (*вінавата*). Не крыўдуй ты, хлопча, на старога... У мяне літаратурны нюх, і я табе пры ўсіх скажу — ты будучы наш гонар... Э-э, ану пакажы! Дзе гадзіннік?

Васіль моўчкі крывіцца.

Сымон. Як не любіць такога чалавека! Нічога для сяброў не пашкадуе!

Васіль (*зацягвае нягучна*). Ці помніш ты, Жана, шчаслівы мамэнт...

Сымон. Як граў раз на дудцы нябожчык Вінцэнт!

Вінарскі ўсё лезе да Васіля цалавацца. На вачах ў яго — п'яныя сылёзы.

Вінарскі. Васіль, сябра!.. Для мяне... гадзінніка не пашкадваў! (*Залівецца п'яным съмехам*.) А ў мяне даляраў поўная запазуха... Ня верыце? (*Шэпча*.) Я чалавека ўбіў! И забраў яго гроши...

Сымон. Памылкі доктара хавае зямля.

Вінарскі. Ды я не пра тое!

Але замаўкае, сядзіць згорблены.

Васіль. Што гадзіннік? Гадзіннікі былі і яшчэ будуць. Гэта не галоўнае.

Сымон. Галоўнае — гэта душа.

Васіль. А што такое душа?

Сымон. Душа — гэта камень.

Васіль. А ты як думаеш, Вінарскі?

Вінарскі (*праз п'яныя сылёзы*). Ня знаю!

Васіль. Душа — гэта штосьці супрацьлеглае, адваротнае разуму і логіцы. Гэта тое, што па-расейску называецца совесыць.

Сымон. Сумленыне.

Васіль. Сумленыне — мякчэй, бліжэй да дабрыні, шчырасыці, а совесыць — тое, што трэба; дарэчы, у нас гэтаму слову ўвогуле няма адпаведніка, як няма яго ні ў ангельскай, ні ў нямецкай, ні ў французскай мовах — лішні доказ нашай еўрапейскасыці! Дык вось: тлумачу, што душа — совесыць — адваротная разуму на канкрэтным прыкладзе. Ты знаходзіш партманет, у якім мае гроши і мае дакументы, так? Розум і логіка скажуць табе, што гроши трэба прысвоіць, а дакументы выкінуць у съметнік, альбо проста зынішчыць. Совесыць скажа, што трэба аддаць мне ўсё. Пачынаецца раздваенне, гайданыне з боку ў бок. Розум гайдане ў адзін бок, совесыць — у другі. Вось амплітуда гайдання — велічыня размаху гэтага маятніка — і ёсьць совесыць. У адных гэты маятнік за ўсё жыцьцё можа нават не зварухнуцца, у іншых...

Сымон (*пазяхнуўшы*). Помню, малога ўзяла мяне матка неяк у горад, і я знайшоў на вуліцы кашалёк. Новенькі, пахучы... Ад шчасця ледзь

сэрца з грудзей ня выскачыла! Гляджу — а там пуста. Зрэшты, і пусты згадзіўся: доўга служыў мне верай і праўда!

Вінарскі падымае на яго мутныя, заплаканыя вочы.

Вінарскі. І дзе потым кашалёк дзеўся?

Сымон. Згубіў. Але з грашыма! Такая ўжо наша беларуская доля — заходзіць пустое, а губляць поўнае.

34

Карціна мяняецца. Ужо Вінарскі сыпіць, упаўши галавою на столік. Васіль з Сымонам нетаропка гутараць — гарэлка нібы згубіла над імі сваю сілу.

Васіль. ...Не душа, і не гадзіннікі — а любоў да Айчыны і каханыне да жанчыны, вось што галоўнае!

Вінарскі (з цяжкасцю адрываючы ад століка галаву). Залатыя слова!

Васіль. Вінарскі, ты (...) калі-небудзь прастытутку?

Вінарскі ківае.

Сымон. Я (...)?

Васіль. А вось я — ніколі. Я разумею, што гэта гразь, пошасьць... Але сябры мае, я ўсё ж — творчая натура! Мне ўсяго хочацца паспытаць ў гэтым жыцьці! То хочацца быць жанатым паважаным чалавекам, бізънесмэнам, з кватэраю, “мэрсам”, з магчымасцю адпачынку на Канарах — каб усе зайдзросьцілі; то праз міг — жабраком, гнаным бомжам, ад якога ўсе адварочваюцца, але ў якога на душы — ціха і спакойна... У мяне ёсьць нявеста — такая дзяўчынка цудоўная, якія, можа, раз у сто гадоў нараджаюцца, мне яе Бог паслаў...

Вінарскі (устомніўши). Міла?

Васіль. Адкуль ведаеш? А, забыўся — вы ж са Стэльмахам працавалі разам... Чаму я, Вінарскі, і ня помічу табе — так атрымалася, што праз тваё съвінства я пазнаёміўся са Стэльмахам, а потым і з яго дачкою. Міла — цуд, гэта чыстае нявіннае дзіцё... Але ізноў паўтаруся — мая дурная натура хоча ўсяго паспрабаваць!

Вінарскі. Напрыклад, прастытуткі?

Васіль. Так, прастытуткі! З аднаго боку — чистая, съветная Міла, з другога — якаясь цынічная распусная самка...

Сымон. Дастаеўшчына...

Васіль. Ня ведаю, што гэта, але калі такая дрэнь пасялілася і жыве ў мяне ў душы, як я магу ажаніцца з тою ж Мілаю? Жаніцца я павінен чисты — у тым плане, што ўсяго паспрабую, буду ведаць, што па чым і буду ўпэўнены, што ў бруд мяне больш не пацягне.

Сымон. Фрэйдызм!

Вінарскі (раптам, ні з таго ні з сяго). Ці помніш ты, Жана, шчаслівы мамэнт...

Сымон. Як граў раз на дудцы нябожчык Вінцэнт!

Вінарскі. Як лёгка з вамі, здорава — дзякую, сябры, што зацягнулі сюды...

Васіль. Ажыў? Дык што, хіба яшчэ зьбегаць узяць графінчык...

Сымон. Вось мудрая прапанова!

І, калі Васіль накіроўваецца да стойкі, крычыць усылед:

— На таксоўку не забудзь узяць!

35

Прыпынак таксі. Сымон з Васілём трymаюць пад рукі напаўпрытомага Вінарскага.

Вінарскі (ледзь варушачы вуснамі). ...Васіль, я аддам табе ўсё... Выдасі кніжку, гадзіннік выкупіш... З Мілаю пажэнішся... А хочаш — можаш не аддаваць Міле, сабе забяры...

Васіль. Добра, добра.

Вінарскі. Зараз жа і аддам... Ды адпусыціце мяне, рукі ж занятыя!..

Вырываецца, яго не пускаюць. Падрульвае таксоўка. Сымон разьвітваецца і, хістаючыся, ідзе да метро. Васіль з Вінарскім бухаюцца на задніе сядzenie.

Васіль. Куды ехаць?

Вінарскі. У гэтую... як яе... Вясьнянку!

Васіль. Па дарозе.

36

Вінарскі сыпіць, адкінуўшыся на сядzenie.

Васіль (раскатурхваючы яго). Прыйехалі, дохтур! Чуеш? Які ў цябе дом?

Вінарскі не рэагуе. Васіль залазіць яму за пазуху, шнырыць па ўнутраных кішэнях. Выцягвае пашпарт.

Васіль (таксісту). Уключи сьвятло... Так, дзвевятнаццаты дом. Я ведаю — гэта каля гастронома. Цяпер налева!.. (*Кладзе назад па шпарт*.)

Павіляўшы крыху па цёмных завулачках, таксоўка спыняеца каля дома Вінарскага. Васіль расчыніе дзъверцы і сілком выцягвае з машыны Вінарскага. Той, паазіраўшыся, пакрысе разумее, дзе ён.

Васіль. Ну, што — правесыці да дзъвярэй, ці сам дойдзеш?

Вінарскі. Сам! Васіль... ты класны, клёвы хлопец! Дзякую табе за ўсё!..

Васіль. Добра, добра.

Сядзе ў таксоўку. Вінарскі раптам ляпае сябе па жыване — пакунак на месцы.

Вінарскі. ...Тваю маць, я што — не аддаў?!

Ён кідаеца да машыны і пачынае барабаніць у заднія дзъверцы. Васіль апускае шкло. Вінарскі кідае яму на калені пакунак, заварочваеца і йдзе ў пад'езд.

Васіль. Забяры назад, начорта мне тут...

Вінарскі, стукнуўшыся плячом аб дзъверы, зынікае ў пад'ездзе.

Васіль. Прыдурак... Паехалі, тут побач!

ЖАНА**37**

Пранізлівы тэлефонны званок. Васіль нацягвае на галаву падушку. Тэлефон не сьціхае. Васіль штурляе на падлогу падушку. Выходзіць на кухню аднапакаёўкі, адчыніе халадзільнік. Тэлефон звоніць. У халадзільніку пуста. Васіль адкрывае кран, нагнуўшыся, прагна п'е. Тэлефон не ўнімаеца.

Нарэшце Васіль бярэ трубку.

Васіль (хрытатым, чужым голосам). Алё!

Жаночы голос. Когда вы думаете платіць за квартиру?!

Васіль. Добрай раніцы, па-першае. Заплачу... аванс вось-вось абыцалі.

Жаночы голас. Я вам верю в последний раз! На водку так хватает... Гудкі ў трубцы. Васіль пазяхае, разьмінаецца. Глядзіць на гадзіннік на стале і прысьвіствае:

— Што, дванаццаць гадзінаў?!

Кідаецца ў пакой. На крэсце, на падлозе валяеца адзеньне. Васіль ліхаманкава пачынае шнырыць па кішэнях, выварочваць іх. У кішэнях пуста.

— Гадзіннік... Дурань чортаў, трэба мне быў той Вінарскі!..

Ідзе зноў на кухню. Набірае нумар.

Васіль. Алё, Тамара? А, Слава, гэта ты? Слухай, што мы там рабілі ўчора? Нічога ня помню!

Голас бармэна. Гуляли, как всегда.

Васіль. Я што-небудзь “адмачыў”?

Голас бармэна. Нет, нормальна. Кстати, часы свои можешь не искать — их у нас уже нету. Три графина водки, закусон, плюс такси...

Васіль. Ну, і ўсё! (*Kідае трубку.*)

38

Васіль, паголены, вымыты, выціраючыся ручніком, выходзіць з ванны. Ідзе ў пакой, апранаецца ва ўчараашні касьцюм, павязвае гальштук... Раптам заўважае на падлозе пакет. Адкідае нагою, затым нагінаецца і падбірае.

Пранізлівы званок. Васіль выбягае на кухню з пакетам пад пахаю, хапае трубку.

Голас Сымона. Жывы?

Васіль. А, прывітаныне! Напалову...

Голас Сымона. Тое ж самае... Можа, сустрэнемся?

Васіль. Толку. Гадзіннік працілі ўчора, цяпер я ў прымым сэнсе — голы Вася... А, слухай, ты ня помніш, гэты Вінарскі нічога мне ўчора не перадаваў?

Голас Сымона. Не, здаецца.

Васіль. Стоп, сам успомніў! Дзевятнаццаты дом, кватэра... кватэра, здаецца... сорак восем, я ж пашпарт ягоны глядзеў... Падвёз яго пад самы пад'езд, помню, пакет нейкі ён забыўся...

Голас Сымона. І што, ў цябе гэты пакет?

Васіль. Ну.

Голас Сымона. А вы блізка дзе жывеце?

Васіль. Ды побач, у Вясьнянцы.

Голас Сымона. Дык зайдзі да яго, нібыта аддаць. Калі ён не сьвіння, дык праставіць — ён жа ні капейкі ўчора ні за што не плаціў.

Васіль. А гэта ідэя... Дом дзевятнаццаць, кватэра сорак восем... Проста жах нейкі — як галава ня варыць нічога!

39

Васіль, унурыйшыся, з пакетам пад пахаю падыходзіць да ўніверсаму. Збоку, каля прыступак — купка людзей з плакатамі, з бел-чырвона-белымі сцягамі. Васіль не заўважае іх. Заходзіць ва ўніверсам, адразу кіруецаць ў кафетэрый. Кафетэрый даволі вялікі, людзей многа: хто п'е каву, хто есьць марожанае... Васіль прыглядаецца да тых, хто жлукціць

з бутэлек піва. Знаёмых няма. Васіль, стараючыся быць развязным, падыходзіць да прадаўшчыцы.

Васіль. Аничка, ня дай загінуць беднаму беларусу... Можна пляшку піва напавер?

Аня. Пераб'ешся! За ранейшае заплаці!

Васіль пакорліва адыходзіць.

Аня. Эй, хадзі сюды. На, халодненъкае...

Дастае з лядоўні піва, адкаркоўвае. Васіль прагна прыпадае да рыльца, п'е.

Аня глядзіць на яго са спачуваньнем.

Аня. Такі малады, красівы хлопец, культурны, па-беларуску гаворыш, кніжкі пішаши... Універсітэт скончыў, на такой чыстай работе работаеш... Нашто табе гэтыя п'яніцы, нашто табе гэтае піва? Матка, нябось, ня ведае, чым ты тут займаешься...

Васіль. Не чытай мне маралі. Я п'ю, а ты пазірай.

Аддае пустую пляшку і зьбіраеца выходзіць.

Голос Жаны. Поэт!

Васіль рэзка азіраеца. Жана з Сяброўкаю п'юць каву за стойкаю. Абое высокія, статныя, у кароткіх спаднічках. Твар у Васіля сывялее, ён падыходзіць да дзяўчат.

Васіль. Прывітаньне, Жана! А я цябе ўспамінаў учора — доўга жыць будзеш!

Жана. Спасибо. Кофе хочешь?

Васіль. Не, каваю галавы не абдурыш.

Сяброўка слухае, разявіўшы рот.

Сяброўка (прыскае съмехам). Ну, Жан, ты даёшь! Я и не знала, что ты с националистами знакома! Так что, скоро БНФ обслуживат начнём?

Жана. Дура, это же Василь, поэт, книгу мне подарили!

Сяброўка. Правда? А как вы познакомились?

Васіль. У ложку.

Жана. Что ты врёшь, дурак! Здесь, в этом кафетерии и познакомились. У него на пиво не было, стрельнул у меня, на другой день отдал, и книгу подарил...

Сяброўка. А мне подари, пожалуйста!

Жана. Нет! Это мой поэт, и моя книга!

Яна стаіць тварам да вітрыны. Раптам Жана паказвае пальцам:

— Смотрите, смотрите, что там такое на улице!

40

Васіль з дзяўчатамі выбягаюць на ганак.

Купка людзей разраслася да добрага натоўпу — чалавек пад дзвесыце. Натоўп калываеца з боку ў бок, чуваць крыкі; у цэнтры ўжо нейкай бойка, кідаюцца ў вочы міліцэйскія фуражкі...

На ганку, як і заўсёды ў такіх выпадках, многа разявак. Пацягваючы піва, стаяць, назираюць за ўсім зьверху.

Крыкі з натоўпу:

— Сыцяг, сыцяг рвуцы!

— Гэта ж сівяты сыцяг, дэбілы!

— Рукі преч!

І вісклівы, істэрыйчны голас нейкай жанчыны з натоўпу:

— Біце, біце іх, хлопчыкі, біце іх, саколікі! (*Да разявак.*) Чаго ж вы глядзіце, людзі?! Беларусы вы, ці хто?!

Васіль. На, патрымай!

Піхае Жане ў рукі пакет, зъбягае з прыступак і кідаецца ў самую гушчу натоўпу.

Сяброўка. Идем отсюда!

Жана. Давай посмотrim, интересно же!

Спускаецца па прыступках ніжэй.

41

Раптоўна вырульваюць з завулка і спыняюцца каля ўніверсама “пазік” і “Ікарус”, з іх выскокваюць і строяцца ў шыхты амапаўцы з дубінкамі, шчытамі і ў шлемах.

Галасы з натоўпу:

— Мачы амон!

— Не давай строіцца!!

Натоўп рассыпаецца. Каля сотні мужчын кідаюцца з голымі рукамі на амапаўцаў, ламаючы шыхты. Завязваецца бойка, у якой перавага на баку амапа. Людзей пачынаюць адцясьняць да прыступак.

Адзін з разявак на ганку, здаравенны бамбіза, раптам з усяго маху кідае ў сцяну ўніверсама парожнюю пляшку з-пад піва, і яна разбіваецца з гукам бомбы. Закасваючы рукавы, бамбіза зъбягае ўніз з крыкам:

— Да что же мы, (...), не скрутим этих ментяр поганых?! Мы же на своей земле, ребята!

Некалькі чалавек кідаюцца за ім. Гэтай нечаканай падмогі хапае, каб шыхты амапаўцаў прыйшлі ў беспарарадак. З радаснымі крыкамі натоўп адцясьняе іх ад прыступак і гоніць да аўтобусаў.

— А теперь грузитесь — и на вокзал!

— Чамадан — вакзал — Расія!!!

42

Жану закруціла, заціснула ў натоўпе. Яна спрабуе і ніяк ня можа выбрацца. Разам з натоўпам яе то кідае ўперад, калі адцясьняюць амапаўцаў, то назад — калі наступае амапа.

Хтосьці штурхает яе ў сціну. Яна падае, на яе падае чалавек з фанерным плакатам. Край плаката распорвае цэлафанавы пакет... і з яго выпадае пакунак з далярамі.

Жана перш нямее, тады грудзьмі і жыватом падае на пакунак. Лежачы, дрыготкімі рукамі адчыняе сумачку, ліхаманкава запіхвае туды пакунак, дастае з пакета і перакладае ў сумачку яшчэ адзін... Пусты пакет адпіхвае преч...

Нейкі мужчына дапамагае ёй падняцца. Задыханая, са зьбітымі валасамі, спалоханая і ўзбуджаная Жана моцна прыціскае да грудзей сумачку. Цяпер у яе толькі адна мэта: неяк выбрацца адсюль.

У гэтых момант чыясяс моцная рука хапае яе і літаральна вырывае з натоўпу. Гэта Васіль. Ён цяжка дыхае, у яго зьбіты гальштук, левая рука ў крыві і расьсечаная губа.

Васіль. Ліняем адсюль, хутчэй! Зараз хапун пачнеца — вунь, глядзі!

Да ўніверсама пад'яджаюць яшчэ два “пазікі”, поўныя амапаўцаў.

Васіль з дзяўчынаю зынікаюць у дварах.

43

Жана не выпускае Васілёвай руکі. На хаду яна аж хінецца да яго.

Жана (*нібы толькі цяпер заўваражыла*). Подожди — да у тебя кровы! На, восьмі платок!

Васіль. Лухта... (*Залізае руку, прыкладае працягнутую Жану насоўку*)

Яны спыняюцца ў нейкім дворыку — ціхім, атуленым плакучымі вербамі.

Васіль. Затое і я яму замачыў добра...

З-пад пінжака выцягвае засунутую за пояс міліцэйскую дубінку.

— Трафей!

Размахнуўшыся, далёка шпурляе яе.

Жана. Как тебе это ўдалось? Да ты же герой просто... Василь, знаешь что? Я здесь живу, в соседнем доме! Идем ко мне, хоть раны ёдом смажу, перебинтую!

Васіль. Ды лухта гэта. Драпіны...

Жана. Идем, я одна дома.

Нейкі час моўчкі глядзяць адно на аднога. Васіль густа чырванее. Жана раптам ускрыкае.

Васіль. Што такое?

Жана (*азіраючыся*). Пакет! Пакета нету — или вырвали, или потеряла! Идём назад!

Васіль. Да хер з ім, прабач. Усё адно гэта ня мой, я нават ня ведаю, што там было.

Жана. Ты... серъёзно?

Васіль. А што такое?

Жана. Я... в том смысле, что если чужой, тогда тем более нужно вернуться, поискать... Да я сама сбегаю, жди меня здесь!

Васіль (*утрымлівае яе*). Жана, не рабі глупства, цябе там самую першую ў “варанок” укінуць, яны любяць прыгожых дзяўчат ... Добра, пайшлі да цябе!

Ён адымаете ад рукі насоўку — яна ўся ў крываі.

Жана. Ой, бедненький мой... Идем скорее!

44

На лавачцы каля пад’ездзу Жанінага дома — Сяброўка. Убачыўшы Жану з Васілём, падхопліваецца.

Сяброўка. Какой ужас! Что там делается сейчас!

Жана. Василь, подожди, пожалуйста...

Бярэ Сяброўку пад локаць, адводзіць убок.

Жана. Слушай, я не смогу поехаць... Дела.

Сяброўка (*хіхікнуўшы*). Ой, Жанка, смотри, не играй с огнём! Если узнают...

Жана. А как узнают? Ты же не заложишь, надеюсь?

Сяброўка. За кого ты меня принимаеш? (*Азіраеца на Васіля, шэпча.*) А что он, при бабках? Или... по любви?

Жана. Извини, это не твоё собачье дело.

Вяртаецца да Васіля, абое зьнікаюць у пад’ездзе.

Сяброўка глядзіць ім усьлед.

45

Каля ўніверсама ўсё скончылася. Невялікім купкамі сям-там стаяць людзі, ціха перагаворваюцца, абмяркоўваюць штось. Скрозь — абрыўкі плакатаў, іншыя съяды нядаўняга “пабоішча”...

Сяброўка падыходзіць да таксафона. Устаўляе картку, але нумар набраць не пасыпвае — азіраецца на нейкі шум.

Чацьвёра амапаўцаў валакуць да “узіка” таго самага мужчыну, які заклікаў “скруціць мяньцяраў паганых”. Цяпер галава яго ў крыві, ногі ў красоўках бязвольна цягнуцца па тратуары.

Сяброўка, адварнуўшыся, набірае нумар.

— Ало, это я. Жанка не приедет... Что? Подпольно принимать начала...
Толькі чур меня не съветить!..

46

Стол на кухні, застаўлены ежаю. Вінегрэт, салаты, смажаная кура, ваза з вінаградам, персікамі, абрыйкосамі, вэнджаны лешч, дзьве пляшкі халоднага піва, шампанськае, віно, гарэлка.

Васіль, разамлелы, з перавязанаю рукою, сядзіць і курыць. Жана — насупраць, ня зводзіць з яго вачэй.

Жана. Ну, поешь чего-нибудь! Неужели не вкусно?

Васіль. Жанка, ўсё цудоўна... Во, цяпер само цэ, як хахлы кажуць! А здорава, што мяне сёньня ў гэты магазін занесла, і мы сустрэліся. Не паверыш — учора цалюткі дзень толькі пра цябе і згадваў!

Жана. Спасибо... Не хочешь есть — тогда выпей ещё!

Васіль. Вось гэта “с нашим удовольствием”, як вы, маскалі, кажаце.

Жана (*жартайўва ківае яму пальцам*). Тоже мне, маскальку нашёл!
Я белоруска, может быть, ещё похлеще тебя!

Пакуль Васіль налівае сам себе і выпівае, дзяўчына выходитзіць у пакой. Выцягвае з сумачкі дзьве “цагліны” даляраў, разгортвае хрусткі цэлафан, дастае некалькі купораў, разгладжвае, глядзіць на съятло. Купюры сапраўдныя. Жана хавае “цагліны” ў сумачку. Павесялелая, падыходзіць да высокай шафы з люстэркам, аглядзе сама сябе. Затым хутка расправаеца: здымает кароткую спаднічку, трусікі, станік... Любуетца на сябе голую, затым апранаеца ў халацік і вяртаеца на кухню.

Жана. Ну, что? Не скучал здесь без меня?

Васіль (*добра пахмелены*). Ці помніш ты, Жана, шчасліві мамэнт?.. Трэба ж — цэлы дзень учора ў галаве круцілася, каб сягоння спраўдзіща!

Жана з сарамлівай усьмешкаю на тварыку моўчкі сядзе яму на калені.

Ашалелы, ахмялелы хлопец прагна цалуе яе і запускае руку пад халацік...

Жана (*шэпча*). Стихотворение мне посвятишь?

Васіль. Жана... Жана!..

47

Васіль з перабінтаўай рукою падыходзіць да таго самага таксафона каля ўнівермага, з якога званіла Жаніна сяброўка. На твары ў яго усьмешка, якая бывае альбо ў п'яных, альбо ў прыдурковатых. Ён мармыча сабе пад нос:

— Ці помніш ты, Жана...

Устаўляе картку, набірае нумар. Твар яго робіцца сур'ёзны і вінаваты, бы ў пабітага сабакі.

— Алё, Міла? Мілачка, я разумею, што я сьвіньня, але ўчора я ня змог у вас быць... Можна, я цяпер прыеду? Усё, цалую, да сустрэчы!

Кідае трубку, раптам хапаецца за кішэні.

— Прыйеду!.. На чым — на палцы бокам?!

На яго зьдзіўленыне рука вышыгвае з кішэні некалькі купюр беларускіх грошей.

Васіль чырванее.

— Ну, Жана... Ну, дажыўся...

Перш робіць рух, каб зараз жа пабегчы і аддаць гэтыя гроши. Затым махае рукою — маўляў, “усё нармалёва”. Пасывістваючы, кіруеца на блізкую стаянку таксі.

48

Жана пасыля ванны, з мокрымі валасамі, закручаная ў вялікі ручнік, бярэ тэлефонную трубку.

— Алё, Женя? Как хорошо, что ты дома! Никуда не уходи — я сейчас к тебе приду. Да, это очень важно. И для меня, и для тебя!

Жана з пакетам ў руцэ выходит з пад’езду і хутка крочыць па тратуары. Мінае цёмна-сінюю “аўдзі”, на якую не звяртае ўвагі.

Голос у машыне па радыётэлефоне.

— ...Да, да, вышла. Пасём.

Машына на малой хуткасці кранаеца съследам за Жанай.

49

Званок у дзвіверы. Маці Вінарскага адчыняе, на парозе — Жана.

Жана. Можна войти?

Маці. Нашто ён табе? Яго і дома... няма!

У пярэднюю выходзіць Вінарскі.

— Ну, что тут ёшё? Заходи, Жанка.

Маці, незадаволена штосці буркаючы пад нос, зьнікае.

Жана скідвае туфелькі, босая, прасылізае ў пакой съследам за Вінарскім.

Вінарскі. Садись... А я тебя видел недавно, около “Юбілейки”.

Жана. Перестань, давай лучше о хорошем... (*Съмлечца. Сядзе ў крэсла, на каленях — пакет.*)

Вінарскі пазірае на гадзіннік.

Жана. Спешышь?

Вінарскі. Да, если честно... В ночную сегодня...

Жана. Можешь не спешить. Женя, выслушай, только внимательно и не перебивая... У меня деловое предложение. Я же знаю — ты мечтаешь сlinять из Беларуси, и правильно сделаешь! Торчать в этой (...) стране — себя не уважать... Женя, помоги мне, хоть бы на первых порах!

Вінарскі. Каким образом?

Жана. Я ведь тоже живой человек, и чувствую, что жизнь уходит! Я тоже, может быть, хочу сlinять отсюда! Но боюсь, что одна пропаду. Давай оформим фиктивный брак, выедем отсюда типа семьёй, а там разойдемся!

Вінарскі. Как ты себе это представляешь?

Жана. Элементарно: просто пойти в загс, сунуть взятку, нас завтра же распишут! У тебя, ты рассказывал, есть знакомые за бугром — имея деньги, не пропадём! Женя, помоги мне вырваться, я тебе всю жизнь благодарна буду, молиться буду на тебя!

Вінарскі (пацираючы лоб). Жанна... видишь ли, изменилось кое-что... Я

вчера с такими людьми познакомился!.. Вот... Такая ли (...) у нас страна? Нужно ли уезжать?

Жана. Ты в своём уме? Да что вообще с тобой творится в посыльнее время?!

Вінарскі (усё паціраючы лоб). Вот именно...

Жана. Перестань! Распишемся, объединим деньги — не знаю, сколько у тебя, а у меня достаточно. Я всё просчитала! Вот, лучше смотри сюда...

Жана кладзе на часопісны столік пакет і выцягвае з яго дзъве “цагліны” даляраў.

Вінарскі ўскрыквае, бялее і адхінаецца ад століка.

Вінарскі. Откуда... у тебя... это?!

Жана (не разумеючы нічога). Оттуда! Какая разница — заработала!

Вінарскі (ня гледзячы на яе, адварнуўшыся). Жанна, уходи немедленно! Пожалуйста!

Жана слупяне. Затым усхоплівацца, кідае “цагліны” ў пакет. Выбягаючы з пакоя, кідае злосна:

— Придурак! Ты ещё пожалеешь!

50

На вуліцы ваўсю пляжыць дождж. Вечаровыя прыщемкі. Жана, прыціскаючы да грудзей пакет, хутка ідзе па вуліцы. Наперадзе стаіць “аўдзі”.

Калі дзяўчына парайонуваецца з ёю, дзъверцы машыны нечакана расчыняюцца, адтуль высокваюць двое мужчынаў, хапаюць Жану пад рукі і ўцягваюць у салон.

Жана (адбіваючыся). Вы что, совсем нюх потеряли?! Вы Жору знаете?!

Адказам ёй гучная аплявуха.

Задыхнуўшыся ад болю і крыўды, дзяўчына, аднак, амаль не супраціўляецца, калі ў яе вырываюць з рук пакет.

Мужчына за рулём, павярнуўшы галаву:

— Ну, как там?

Другі, з рукамі ў наколках, выцягнуўшы з пакета даляры, прысьвіствае:

— Не хило!..

“Аўдзі” кранаецца, прайзджае якіх метраў трышаць, затым прытармковае, і Жану выкідаюць з машыны.

Няшчасная, прыніканая, дзяўчына плача і не саромеецца сълёз. Затым кідаецца да бліжэйшага таксафона.

— Алё, девушка! — крычыць яна ў трубку так, што жанчына, якая праходзіць побач, спалохана адхістваецца. — Девушка, сообщение на пейджер¹, побыстрее!..

УДАВА

51

Вечар. На скрыжаваныні вуліц Якубоўскага і Адзінцова стаяць лоб у лоб дзъве машыны з запаленымі фарамі: цёмна-сіняя “аўдзі” і чырвоная “бмв”.

Троє мужчынаў выйшли з “аўдзі”, пераселі ў “бмв”. Затым ужо шэсць

¹ 1988 год. — А.Ф.

мужчынаў — усе нейкія падобныя, як блізьняты, у спартыўных касцюмах, коратка падстрыжаныя — выйшлі з “бмв” і пераселі ў “аўдзі”...

Раптам з машыны данёсся жаласьлівы крык, і съледам чыйсьці ўладні голас крикнуў:

— Ну — все, ешё?!

Другі голас, спалохана:

— Всё!

Адразу ж хуценька расьселіся па машынах, і тыя адна за адной рванулі ў напрамку цэнтра гораду...

52

Вінарскі ў белым халаце выходзіць з кабінету і ледзь не налятае на двух: высокага, у якога рукі ў наколках, і маленъкага, крэпенькага, коратка падстрыжанага, з невялікай бародкаю.

Яны заступаюць Вінарскому дарогу.

Высокі. Доктор, слушай сюда... (*Пазнае Вінарскага.*) А, старый знакомый! Помнішь, я лежаў здесь у вас когда-то?

Вінарскі. Я вас слушаю.

Высокі. А где этот ваш, хирург? Ну, пожилой такой?

Вінарскі. Умер.

Высокі пераглядваецца з нізенькім. Потым бярэ Вінарскага за локаць і адводзіць убок, хоць на калідоры і так пуста.

Высокі. Так, парень. Сейчас ты, ни о чем не спрашивая, сделаешь нам одно дело. Мы, само собой, в долгую не останемся. Там, около приемной, в машине, человек — нужно посмотреть.

Вінарскі. Что с ним?

Высокі. Ножевое ранение. Неизвестные напали, ночь, темно, никого не запомнил, понимаешь?

Вінарскі. Такие дела все фиксируются. Так что через приёмный покой, пожалуйста!

Хоча прайсыці, але на плячу яму кладзеца мощная рука невысокага і моцнага.

Высокі. Вінарский, тебе же понятно сказали. Никаких фиксаций, никакой милиции. Ты сделаешь всё, что в таких случаях делается, а нужно будет, положиши его в лучшую палату, ешё и нянечку круглосуточно приставиши. Повторяю — мы в долгую не останемся! Как не останемся в долгую и тогда, если ты надумаешь херню пороть.

Вінарскі (праз паўзу). Хорошо, несите...

53

Перавязачная. На стале, залітым яркім сьвятлом, ляжыць хворы і гучна, жаласьліва стогне.

Вінарскі ў халаце, у белай шапачцы, з марлевай павязкаю на твары схіліўся над ім. Побач, каля шклянога століка, на якім інструменты і слоікі з ватнымі тампонамі, — медсястра. Яна мала што разумее: пераводзіць вялікія ад зьдзіву вочы то на Вінарскага, то на двух у спартыўных касцюмах, якія сымрненъкі сядзяць на кушэтцы каля дзвярэй.

Хворы. Доктор, я умру?!

Вінарскі. Новокайн!

Сястра набірае ў шпрыц замарозку, Вінарскі робіць укол.

Хворы. Доктор, умоляю, скажите! Ведь это не опасно? Я заплачу вам любые деньги, доктор, лишь бы жить!..

Вінарскі (ледзь *стрымліваючыся ад злосыці*). Помолчите вы наконец! У вас детская царапина!

Хворы. О-о, доктор!..

54

Вінарскі накладае швы, абшчыкае канцы нітақ, густа змазвае рану ёдам.

Хворы, заплюшчыўши вочы, ляжыць як нежывы.

Скінуўши з твару павязку, съцягваючы пальчаткі, Вінарскі ідзе да ўмывальніка. Высокі з таварышам падымаюцца, запытальна пазираюць на яго.

Вінарскі (*пускаючы ваду*). У вашего приятеля элементарная царапина. Порез жировой ткани, кишкі цэлы, крови потеряно мало... Что вы стоите — забирайте! Он вполне может идти своим ходом. Если будет небольшая мокрота — ничего страшного, значит, рана чистится и заживает. Через день — в поликлинику на перевязку, через неделю снимут швы, и будет бегать. Всё!

Хворы раптам ачуньвае; аказваецца, ён усё слухаў.

Хворы (*спалохана і жаласыліва*). Доктор, я никуда не пойду!

Высокі. Пусть у вас полежит. Хоть сутки-двоє. Мало ли что, а тут больница всё-таки.

Вінарскі. Послушайте, а вам не кажется, что здесь я решаю...

Высокі хапае яго за плячо і паворочвае тварам да сябе. Сястра ўскрыкае. Нейкі час яны глядзяць адзін аднаму ў вочы. Вінарскі не вытрымлівае першы, адводзіць погляд.

Вінарскі (*пераселым голасам*). Разве что... в седьмую палату... Или нет, пожалуй, в “люкс”, там как раз свободно... Катя, каталку!

Азіраючыся, Каця выбягае з перавязачнай.

Высокі. Давно бы так.

Робіць знак таварышу, абодва адыходзяць і шэпчуцца.

Таварыш. ...А не многовато?

Высокі (*рэзка і гучна*). В самый раз! Отдай ему всё на хер — это что, деньги, что ли?

Калі Вінарскі, з ручніком у руцэ, паварочваецца, высокі працягвае яму пакет. Той самы, які ня так даўно прыносіла да яго Жана. Той самы, Вінарскі выдатна ведае, дзе ляжаць дзьве “цагліны” Стэльмахаўскіх даляраў.

Ён адхістваецца і стукаецца бокам аб край чыгуннага ўмывальніка...

55

Ранішняе сутоньне. Дождж, які імжэй усю ночь, ня сьціх і цяпер.

Вінарскі з паднятым каўняром мокрага плашча, з мокрымі валасамі і мокрым тварам, падымаецца па лесьвіцы. На адной з пляцовак, на якую выходзяць чатыры абабітбы дэрматінам дзьверы, спыняеца, выцягвае з кішэні паперчыну. Упэўніўшыся, што нумар кватэры той, які яму патрэбен, цягнецца да кнопкі званка. Але сразу ж, нібы апёкшыся, адымаете руку, нават хавае яе за сьпіну.

Дастае цыгарэты, закурвае. Зрабіўши пару зацяжак, нервова тушыць

цыгарэту аб парэнчу. Ращуча націскае на кнопкі і не адпускае да таго часу, пакуль дзвіверы не адчыняюцца.

На парозе — удава Стэльмаха, заспаная, у халаце і ў пантофлях. Убачыўшы Вінарскага, першы рух яе — съязгнуць на грудзях халат.

Вінарскі. Вот... Я принёс... (*Працягвае пакет.*)

Удава машынальна бярэ пакет, не спускаючы з Вінарскага вачэй. Цяжка сказаць, што ў яе цяпер на душы, аб чым яна думае.

Вінарскі. Пересчитайте... Если нужно доплатить... я из своих...

Удава нечакана ўсхліпвае і кідаецца Вінарскаму на шыю. Вінарскі глядзіць паверх яе галавы ў пярэднюю, на вяшак з адзеньнем, на абутак... Вочы яго не міргаюць.

ЭПЛОГ

56

Вясна, сонечны дзень. Па вуліцы Карла Маркса жывой плынню цячэ шматтысячнае дэмантрацыя. Сыягі, лозунгі, сывіст, крыкі “Жыве Беларусь!”...

Рух перакрыты, машыны стаяць у чаканьні, пакуль людзі пройдуць.

У адным з легкавікоў — Васіль з Мілаю. Васіля не пазнаець. Ад былога статнага хударявага хлопца мала што засталося. Цяпер гэта мужчына — раздабрэлы, з жывоцікам, саліднага выгляду. Пальцы яго (на адным з якіх — вянчальны пярсыцёнақ) нецярпліва съісказаюць шарык лапкі перадач. Відаць, ён съпяшаецца і гэтая неспадзянавая замінка раздражняе яго.

Зъмянілася і Міла. Яна ціжарная. На яе твары чытаеца такое ж, як і ў мужа, раздражненьне. На дэмантрантаў, калона якіх усё не сканчается, яна знарок не глядзіць.

Раптам Васіль сігналіць, кідае жонцы:

— Пачакай, я зараз!

Выскоквае з машыны. Крычыць і махае рукою:

— Вінарскі!

Сярод дэмантрантаў рэакцыя на сігнал розная. Хто, азіраючыся, усьміхаетца Васілю з прыязнасцю і крычыць:

— Жыве Беларусь!

Некаторыя, наадварот, пазіраюць з пагардаю, буркаюць:

— Мы же и за вас тоже шлемся, пока вы сидите в своих машинах!

Да Васіля прабіраеца Вінарскі. Ён таксама пасталей. Падстрыг касу. Ён у джынсах і ў скураной куртцы.

Васіль. Прывітаньне! Што ты тут робіш?

Вінарскі (*моцна паціскаючы яму руку, з непрыхаванай радасцю*). Васіль, рады цябе бачыць! Твая тачка?

Васіль. Мая... Слухай — ты так па-беларуску добра навучыўся!

Вінарскі. Я многа чаму навучыўся... Ну, расказвай — як ты, што?

Васіль (*ківаючы на машыну*). Як бачыш.

Маўчаць нейкі час, ня ведаючы, пра што казаць. А людзі ўсё ідуць ійдуць, агінаючы іх.

Васіль (*ажыўшы*). Слухай, а я цябе ўспамінаў сёньня!

Вінарскі. Так?

Васіль. Далібог. (*Азіраецца на машину.*) Дык ты, аказваецца, Жану добра ведаў. Ну, тую самую...

Вінарскі (абыякава). Яе ўся Вясьнянка ведала.

Васіль. І я ў тым ліку... Ліст ад яе атрымаў сёньня, уяўляеш? — са Швецый!

Вінарскі. І што?

Васіль. Піша — цудоўна ўсё. Замуж выходзіць і, піша, успамінае пра ўсё, што ў нас робіцца, як дурны сон...

Вінарскі. Вось як?

Васіль. Добра, што жонкі дома не было. Перахапіла б — хана мне! Раўнівая — ты што! Ды яшчэ цяжарная, бабы ўсе цяжарныя раўнівыя і раздражнёныя...

Вінарскі. Зрабілі ёй аперацыю?

Васіль. Адкуль ты ведаеш?! Ах — забываю ўсё... Ты ж са Стэльмахам... Так, зрабілі, у Германіі, і я ездзіў, паглядзеў хоць, як людзі жывуць.

Вінарскі. А грошы?

Васіль. У цешчы знайшліся, уяўляеш? Хто б мог падумаць!

Вінарскі (*паўтарае задуменна*). Хто б мог падумаць...

Васіль. Ну, а ты як? Усё там жа, у бальніцы?

Вінарскі. Усё там жа.

Васіль. Але ты і кадр! Дзе-дзе, а тут, на гэтым “Шляху”, я цябе ўбачыць не чакаў.

Вінарскі (*задуменна, ня столькі Васілю, колькі сам сабе*). Можа, гэты шлях і ёсьць той самы...

57

Калона радзее, некаторыя машыны паціху кранаюцца з месца.

Міла нецярпліва пастуквае ў шкло. Васіль з вінаватай усьмешкаю паказвае ёй на гадзіннік — маўляў, яшчэ адну толькі хвілінчуку.

Вінарскі. Што, выкупіў гадзіннік у “Мутным воку”?

Васіль. Не, новы. Швейцарскі.

Вінарскі. Дык ты зусім “крутым” зрабіўся?

Васіль. Круцімся па-троху.

Вінарскі. Слухай, а дзе той стары, ну, пісьменнік, Сымон? Бачыўся з ім?

Васіль. У мяне цяпер іншыя сябры... Але пра яго чую — кажуць, напісаў нейкі раман гістарычны здораўскі, прэмію міжнародную атрымаў! А такім прасьцячком прыкідваўся, вечна “бухаў” на халяву...

Вінарскі. А твая як кніжка? Пішаш?

Васіль (*неахвотна*). Часу няма. Ды і так — каму гэта трэба? Ну, што разъбягаемся?

Падае руку. Вінарскі затрымлівае яго далонь у сваёй.

Вінарскі. А помніш, як мы выпівалі? Я дык часта згадваю... Як ты пра душу разважаў, і пра тое, што галоўнае — кахраныне да жанчыны і любоў да Айчыны...

Васіль (*гледзячы ўбок*). Вінарскі, галоўнае — гэта “бабкі”. Ты не зразумееш, ты за мяжою ня быў... Вось пабудзеш — скажаш тое самае! Ну, яшчэ раз — бывай!

Вінарскі. Бывай.

58

Машына ад'язджае. Вінарскі стаіць і глядзіць ёй усьлед. Потым бягом даганяе дэманстрантаў.

Двое мужчынаў нясуць транспарант адзаду калоны.

Вінарскі, параванаўшыся, чуе іхнюю размову.

Першы. ...Не, усё — апошні раз я тут! Хай маладзейшыя ходзяць. Падумаць страшна — дзесяць гадоў па гэтых мітынгах, ды лістоўкі па начах клеіць, ды па скрынках разносіць, ды ў каталажках начаваць!.. У мяне ўжо ўсё нутро іхнім дубінкамі адбітае, крывёю харкаю — мне б у бальніцу, ды падлячыща хоць трохі, ці на які курорт...

Другі. Не, Анатолі, — ты яшчэ патрэбен Беларусі. Пацярпі крыху — небагата засталося!

Анатолі. Дай Бог...

Вінарскі падыходзіць да яго. Бярэцца за цяжкае дрэўка транспаранта.

Вінарскі. Давайце я пранясу.

Анатолі. Вось дзякую, добры чалавек! (З палёгкаю пацірае занямелія руکі.) А вы адкуль будзеце, з якой філії?

Вінарскі. Ні з якой.

Другі. Скажыце — праста беларус!

Вінарскі. Проста беларус.

Анатолі (стараючыся азірнуць калону). І праўда, людзей сёньня съвет!

І ўсе амаль новыя, незнаёмыя, і моладзі столкі!..

Другі. Даў што, хлопцы, — жыве яшчэ наша Беларусь?

Анатолі (уздымаючы съціснуты кулак). Жыве!

Вінарскі марудзіць. Мужчыны зьдзіўлены пазіраюць на яго.

Вінарскі (цьвёрда). Жыве.

А адпераду калоны магутнай хваляю коціца сюды, у канец, гул і съвіст шмат тысячаў людзей.

Канец

1994, 1999, 2005гг; Менск.

